

Betti Alveri päevikuid lehitsedes

Kristi Metste

*Das Werk ist viel, unendlich viel,
aber der Mensch ist noch mehr!*
Richard Müller-Freienfels

Käesoleva aasta 23. novembril möödub 100 aastat luuletaja ja tõlkija Betti Alveri sünnist. Ei vaja lähemat tutvustamist tema looming, ei eluloo põhijoonedki. Tippluuletajana kuulub ta ammugi eesti kirjanduse ajaloos kanooniliste autorite hulka ja koolilaste kohustuslikku lugemisvarasse. Ammugi enam ei ole vaja raamatukauplustes lahinguid lüüa tema ilmutusena ilmunud luuletuskogude pärast, mida tuhandetesse eksemplaridesse ulatunud tiraažidest hoolimata iialgi igale soovijale ei jätkunud: pärast pikka pausi ilmunud “Tähetundi” (1966) trükiti 12 000, “Eluhelbeid” (1971) samuti 12 000, “Lendavat linna” (1979) kõigest 8000, “Koralle Emajões” (1986) 18 000 ja B. Alveri “Teoste” esimest, luuleköidet “Üle aegade Assamalla” 16 500 eksemplari. Nüüd on lugeja käsutuses veel ka K. Muru koostatud valikkogu “Üle sõnade serva” (2004) ja juba kahes trükis (mõlemad 2005) ilmunud “Koguja. Suur luuleraamat”, kuhu koostaja Ele Süvalep on koondanud kõik käsikirja valmimise ajaks teada olnud B. Alveri luuletused ja poemid. Viimaste raamatute tiraažid jäävad praegu paraku kirjastajate teada, ent B. Alveri luuletused peaksid olema jõudnud küll iga eesti luule sõbra lugemislauale. Biograafilise poole pealt ilmus juba 2003. a. kaua ja huviga oodatud monograafia “Betti Alver. Elu ja looming” (teine, parandatud trükk samuti 2003) K. Muru sulest ja üllatusena käesoleva aasta kevadel 2. trükis Aili Paju mälestusteraamat “Betti, kibuvits õitseb” (1. trükk 1992). Koostamisel on mälestusteraamatuid veelgi. Möödunud aasta

sügisest kuni käesoleva aasta maikuuni toimus Ants Paju algatusel ja Betti Alveri Fondi toel B. Alveri sünnilinnas Jõgeval vestlusõhtute sari “Kohtumised Betti Alveriga”. Neil kõneldu peaks jõudma sügiseks raamatukaante vahele, nagu ka Kirjandusmuuseumi katuse all valmiv mälestusi ja muud sisaldav koguteos.

Betti Alveri elu ja loomingu teema ei ole sellega aga kaugeltki ammendatud. Nii nagu juhuse tahtel tilgub tasahaaval lisa B. Alveri loomingu tundmisse – K. Muruni jõudnud seni unustuses olnud B. Alveri luuletus “Laul kätest” (vt. Looming 2006, nr. 3) ja Enn Lillemetsa leitud B. Alveri tõlked Anna Ahmatova luulest (vt. Akadeemia 2006, nr. 6) –, vääriavad lähemaid sissevaateid ka tema eluloolised allikad. See on aga komplitseeritud küsimus.

B. Alveri käsikirjaline pärand moodustab osa ulatuslikust B. Alveri ja Mart Lepiku kogust Eesti Kultuuriloolises Arhiivis (f. 315, 1506 säilikut). Elulooliste allikatena tulevad kõne alla kõik selles kogus leiduvad materjalid, kirjad, käsikirjad, päevikumärkmed. Kui sõjaeelsest ajast pärineva materjali hulk on napp, juhuslik ja seetõttu eriti fragmentaarne – B. Alver kinnitab ise, et kõik varasemad fotod, märkmed, kirjad läksid sõja ajal kaduma (f. 315, m. 5:1, l. 74p, 129), ent üht-teist, võib-olla kõige väärtuslikumaks peetut, nagu nt. H. Talviku kaustik luuletustega, on siiski ka säilinud –, siis seda üksikasjalikumalt on dokumenteeritud Teisele maailmasõjale järgnenud aeg. Kõike pole siiski säilitamisvääreks arvatud, osa pabereid ja kirju hävitas B. Alver ise nt. korteriremondi ajal 1969. a. mais (f. 315, m. 83:4, l. 24p), nii nagu siin-seal on olemasolevates kaustikuteski jälgi välja rebitud või lõigatud lehtedest.

Tiit Hennoste, kes igatseb “luuletaja sügavalt traagilist lugu hullumeelses ajas”, avaldab kahetsust, et K. Muru ei ole rohkem kasutanud B. Alveri märkmelehti ja päevikuid, mis annavad vägagi põnevaid pilte ja lubavad hetkeks vaadata luuletuste taha (Eesti Ekspress 13. III 2003). B. Alveri päevikud on aga tohtu ulatusega ja kaksipäeviseid tundeid tekitav materjal. B. Alver on märkmeid teinud küll kaustikutesse, küll trükitud kalender-märkmikesse, küll lahtistele lehtedele. Tema kogu korraldaja Ellen Kaldjärvi on need koondanud 24 päevikusse aastatest 1949–1989 (üle 2000 korraldaja poolt nummerdatud lehe), neile lisandub 9 kaustikut kirjade ärakirju, kontsepte ja märkmeid aastatest 1949–1988 (ligi 700 nummerdatud lehte). Viimased jahmatavad B. Alveri korrespondentsi tohtu ulatusega, jääb

Betti Alveri elukoht
Tartus Pargi tn. 2.
A. Miku foto

mulje, et ta on ära kirjad teinud kõigest saadetud kirjadest, väljapoole suunatud sõnumitest (millest osa on hiljem vist siiski kõrvaldanud), ja et ta pole jätnud vastamata ühelegi talle läkitatud kirjale. Üles on märgitud koguni kingitud raamatutesse kirjutatud pühendused, mille juurest ei puudu muidugi ka adressaadi nimi, ja napsõnalised uusaastatervitused kümnetele ja kümnetele inimestele. Need on omamoodi päevikud kirjades. Avaneb kirju galerii inimestest, päevasündmustest, meeleoludest. Ehkki napsõnalised, sisaldavad kirjad vahel siiski pikemaid mõttearendusi – ka näiteks loomingu ja tõlkimise teemadel (nt. kirjad Svetlan Semenenkole, siin avaldatav kiri Ilmar Sikemäele) –, mida n.-ö. päris päevikutes on erakordselt napilt.

B. Alver ei ole pidanud päevikut klassikalisel moel, iga päev kindlasse vihku ülestähendusi tehes. Märkmed segunevad, sündmused põimuvad. Kirjakaustikud sisaldavad elu-olulisi detaile, niisamuti nagu päevikudki, vahel on päevikutesse üles märgitud ka kirju. Siin avaldamisele tulevad päevikukatkendid pärinevad kaustikust, mis algab päevikuna, ent lõpuosas sisaldab ainult kirjade ja dokumentide ära kirju (f. 315, m. 3:16).

Kui kirjades köidavad tähelepanu valitud sõna ja viimistletud lause, siis päevikumärkmed on tehtud naps telegrammistilis, sisaldades ajuti siiski ka sündmuste pikemaid kirjeldusi või mõttearendusi. Fikseeritud on külalised, enamasti ainult nimeliselt, võõramate puhul

on lisatud täpsustav laiend (näitleja, professor, siin nt. skulptor Karu), külastuse eesmärk, toodud kingitused, lilled ja – vastukingitused. Mitte ainuski tähelepanuvaldus pole jäänud vastamata. Mõnel turtsakuse tunnil kingituse aadressil heidetud ebaviisakus on hiljem pikalt peas ja paberil keerelnud ja alati andeks palutud.

Lilled on tohutult olulised. Kõik kingitud lilled on üles märgitud, ikka ja jälle aimub tõelist rõõmu sellest, kui toad on lilli täis, kui toodud on mõni haruldane taim: 18. juulil 1981 on Enn Lillemets tulnud külla, kaasas kõrge rohekas liilia. B. Alver kirjutab: “Kinkisin temale Rooma kirjanduse antoloogia (“Ennule kõrge liilia päeval 18. juulil 1981. B. A.”)” (f. 315, m. 89:1).

Hoolikalt on fikseeritud taimed, mida on istutatud Koidula tänava kodu aeda enne veel, kui sisse koliti, vihku, mis dokumenteerib uue kodu rajamist (f. 315, m. 83:1): alates 4. maist 1957 on toodud gladioole, võõrasemasid ja priimulaid, liiliaid, flokse, nartsisse, kresse, tulpe, maikellukesi, “mariienploome”, astreid, lõvilõugu, levkoisid, nelke, anemoone ja roosipöösas, on külvatud varast kartulit, tilli, peterselli, porgandit, salatit ja saialilli, madalaid ja kõrgeid türgi ube; K. istutas kolm noort Vapramäe kaska, Emajõe äärest toodud karukelli ja Vapramäe pääsusilmi, jaanilaupäeval tõi Betti Põltsamaa tee äärest 8 pisikest sõnajalga...

Ja siis: “29. juuni (laup.) hommikul olid kõik pujengiõied ära murtud, võõrasemasid üles kistud, lilled peenral katki tallatud, petersellid

ja sibulad ära sõtkutud.” Järgmised leheküljed vihikus on tühjad. Meenub tulipunane vihmarvari...

Ülestähendamist väärt on olnud loomingut puudutavad küsimused: tähelepanuavaldused ajakirjanduses, B. Alveri loomingu teemalised teatrietendused, luuleõhtud, raamatute läbimüük, “Eluhelveste” müügituleku puhul peetud “tänavalahingud”, kauplustest oma raamatute hankimine sõprade ja tuttavate abil, sest neid oli kinkimiseks ohtralt vaja, oma raamatute kohta kirjutatud üliõpilastööd. Samuti on üles märgitud loetud ja laenutatud raamatud, üksikutel puhkudel raamatutest saadud muljed ja mõtted, nagu näiteks: “7/8. mai ööl 1979 sain pisut toetust A. Schweitzerilt. Maailma õudus ja julmus viis mind lõplikku segadusse. Kuid Schw. ütleb Eetika seisneb mässus niisug. maailmakorralduse vastu. – Eetika on meie vaimse iseseisvuse ilmutus.” (f. 315, m. 88:1, l. 220) Lugeja ees voogavad inimesed ja nende elud, saabunud ja saadetud kirjad, vanniskäigud, aiatööd, väljasõidud, kohviõhtud, juubelite ja sünnipäevade tähistamine, ka see, mis laual... Aga ka tervisehäired, peavalu, rõhuv unetus, meelela väsimus, depressioon...

1986. a. septembri algul jõudis B. Alver lõpule luuletuskogu “Korallid Emajões” esimese korrektuuriga. On esialgu olnud “särtsu täis”, ent kuu aega hiljem, 7. oktoobril kõnelevad märkmed: “Depressioon. Õhtul kl. 9 helistas Ira Leisner. Ööl vastu 8. okt. unenägu: pimedus, üksindus, uputus. Ukse taga roosioks paljude õitega.” (f. 315, m. 87:1)

Pidev, lausa meelela inimeste tulv, kirjade tulv... Kuigi lähemate sõprade, igapäevaste külaliste ring ei olnudki vist nii väga suur. Millal see inimene küll luuletas? Tüdimus ja tusk, mida K. Murugi märgib (vt. nt. K. Muru. Betti Alver, lk. 177), on tabanud ikka siis, kui mõni töö, mõni uus teos, mõni korrektuuri on pooleli. Siis ei võetud külalisi vastu, ei vastatud telefonikõnedele, ei avatud koputajale ust. Aga kui avati ja külaline tagasi saadeti, siis on ka tema solvunud reaktsioon üles märgitud.

Kord on käinud külaline, “...hapu, sünge ja viltu! Palusin teda natuke naeratada. (Imelik, miks nad külastavad teisi inimesi? Keda nad mõtleavad sellega rõõmustada? See on ju selge nuhtlus. Ja sääraseid on palju, kes kõik siala tükivad. Ma pean ennast nende eest kaitsma.” (f. 315, m. 85:1)

Paraku on tulnud asjade käiguga leppida. 14. märtsil 1984 on Elsa Kõrge meenutanud Mart Lepikut, kes olevat Betti häirituse puhul öelnud:

“Kes käskis sul nii häid luuletusi kirjutada!” (f. 315, m. 89:2)

Kui kõnelda kaksipidistest tunnetest, mis haaravad B. Alveri päevikuid lugedes, siis kirjandusloolasena on mõistetav inimlik soov piiluda looja loomingut. Ent just looming on neis päevikutes enamasti peidus mis peidus. K. Muru, vist ainus inimene, kes pärast Ellen Kaldjärve, B. Alveri fondi korraldajat, on kõik materjalid lehekülge lehekülje haaval läbi töötanud, on visa hoolega üles otsinud – tundub, et peaaegu kõik – tsiteerimist väärivad pärlid, mis loomingusse puutuvad. Ent päevikute lugejale avaneb B. Alveri igapäevaste askelduste tüdimust tekitav maailm. Inimese elu seisabki just sekeldustest koos. Kas ei ole B. Alveri suurus just selles, et ta oskab igapäeva kribu-krabust välja sõeluda üldinimliku elutõe? Inimelu essentsi? Nooruse trotslikust argielu eitusest läbi pilgeni täis elu allikate tõdemuseni, et elul on väikene hingemaa? Aga kõik see on olemas tema luules, “kildhaaval valminud eluromaanis” (K. Muru)? On mõistetav, miks K. Muru on B. Alverist kirjutades andnud traditsioonilise loomingubiograafia.

Lugeja igatseb muidugi “kangelase” põnevat lugu pöörases ajas. Ent see tähendab juba ette uute müütide ja seega uute moonutuste loomist. Inimene on saladus, teab F. Dostojevski. B. Alver on tõlkija Junna Moritzi palvele kirjutada oma elu olulistest daatumitest ja perioodidest vastanud venekeelses kirjas umbes nii (minu tõlge. – K. M.): “See kõik on niisugune ääretu, kõikuv meri, kus ka mul endal on raske orienteeruda. Ma pole kunagi osanud endast rääkida, aga muid asju puutada – ei või.

Kõige sügavamalt mõju avaldasid mulle kaks lähedast inimest. Esiteks, mu ema, kes andis mulle kõige esimese elava poeesia võlu. Ta oli ise poeet, ehkki ei kõnelenud värssides.

Teine otsustav isiksus oli minu mees Heiti Talvik: ta avas mulle ukseid suurde maailma luulesse...

Peale selle muidugi lugematu arv teisi isikuid, mõjusid, muljeid, sündmusi – kes suudaks neid kokku lugeda? Jah, kõik see on liiga keeruline. Keeruline, nagu igasugune inimese elu – olemuslikult. [– – –] Ja see ongi kõik.

B. Alveri päevikud kõnelevad läheduse igatsusest, üksindusest, ehkki seda otsesõnu vist kunagi välja ei öelda, kaotusevalust, võib-olla isegi eluhirmust. Ei ole kerge kanda jumaldatud luuletaja rasket koormat, kui elu nagu ei kuulukski enam endale!

6. detsembril 1981. a. toimus “Vanemuise” kontserdisaalis B. Alverile pühendatud oreli-

hommik: “Pärast M. Koidu lugemisi (vaheldumisi Urmas Taniloo orelimänguga) televisioon oma tohutute lampidega minu “kallal”. [– –] Rõdul, saalis inimesed seisid hardalt, viipasin tänuks lilledega. Märjad silmad (ka prof. Kõrgel!). Naised, kes ootasid seistes ja kummardades saali ukse juures, rääkisid midagi sellest, et tänavad mind, elavad-hingavad minuga, langevad-tõusevad minuga. Täna sin neid kõiki kättpidi.” (f. 315, m. 89:1, l. 53) Järgmisel päeval jäi B. Alver voodisse: “Õhtul käidi akna taga koputamas. Kustutasin lambi ega reageerinud. – Välisukse küljes 2 kirja [– –].”

Aga seda, nagu olnuks B. Alveri elu sügavalt traagiline või tema aeg eriti hullumeelne, küll väita ei saa. Kõik oli niisama traagiline ja niisama hullumeelne nagu kõigil teistelgi... Tal oli jõudu elamise koormat kanda. Ja majanduslikku kitsikustki ei pidanud ta enam tundma vähemalt sellest ajast peale, kui lisaks tõlgetele hakkasid uuesti ilmuma ka tema luuletuskogud. Jätkus hädasolijatelegi kinkida ja annetada. Ikka ja jälle on päevikuis märkus “rubla kerjusele” ja 9. septembril 1986 on B. Alver kirjutanud: “Värisev inimene [– –] helistas [uksele] ja pakkus müüa kolme luuda (3 rbl. kokku). Kutsusin sisse, pakkusin kohvi, andsin 15 rbl. ja kaasavõtmiseks võid, šokol., torti, vorsti, ruladi...” (f. 315, m. 87:1)

Kuid on veel üks probleem. Igasuguse konkreetset inimest puudutava arhiivimaterjali puhul kerkib üles küsimus selle kasutamise piiridest, täpsemalt, uurija eetikast. B. Alveri materjalid sisaldavad palju delikaatseid teateid veel elus olevate inimeste kohta. Tema surmast pole möödunud kahtkümmend aastatki ja see on ülimalt napp aeg. Kõik on alles liiga värske. Ei ole B. Alver inimene, kes “virutab ühele ja teisele veel hauast” (B. Alver Tuglase postuumse raamatu puhul; f. 315, m. 85:1), kuigi ka teda ennast on huvitanud enam kui kõik tõsiasjad ja dokumentatsioonid see, mis on faktide taga (f. 315, m. 5:2).

Just see viimane andis siiski julgust avaldada B. Alveri alljärgnevad päevikumärkmed aastatest 1955–1956 – asi, milles ma sügavalt kahtlema hakkasin, kui olin tema materjalidega lähemalt tutvunud pärast uisapäisa välja pakutud ideed EKLA kaastöö osas ajakirjale Tuna. Neis katkendeis ei tundu olevat küll midagi sellist, mis võiks kedagi väga valusasti riivata. Pealegi ei suuda ükski ümberjutustus edasi anda autentse teksti ehedat elamusjõudu. Mis puutub B. Alveri päevikute avaldamise tervikuna, kui see küsimus kunagi päevakorrale peaks kerkima,

siis oleks see nende ülimalt komplitseeritud iseloomu arvestades (need põimumised) keerukas ettevõtmine. Küll aga võiks, kui aeg on küps, kõne alla tulla umbes selline teos, nagu on koostatud J. W. von Goethe kohta – tema elu päev-päevalt. Andmeid selleks pakuvad päevikud küllaga.

*

Aastad 1955–1956 tähistavad mitmes mõttes pöördelisi aegu B. Alveri elus. 1955. a. alustas B. Alver A. Puškini “Jevgeni Onegini” tõlkimist. “Hämarajast päevavalgele” (K. Muru) tulekut tähendas 1950. aastate teine pool teistelegi põlu all olnud kirjainimestele, kes vähehaaval olid leidnud uusi elamisvõimalusi. 1956. a. kutsuti B. Alver tagasi Kirjanike Liitu, samal aastal abiellus ta kauaaegse sõbra M. Lepikuga ja asus järgmisel aastal Pargi tänava keldritoast elama Tähtverre Koidula tänavale. Märkmed neist aastatest on ka esimesed pikemad eluolulised kirjapanekud. Varaseimates märkmikes alates 1949. a. on vaid väheheid ülestähendusid peamiselt sissetulekute ja väljaminekute kohta.

Märkmed on avaldatud autori kirjaväisi muutmata. Parema loetavuse huvides on põhitextis kursiivkirjaga esile tõstetud dokumentide ja kirjade ära kirjad. Loobutud on mõnd tekstikohta (aadressi, kirja vm.) ümbritseva joone edastamisest. Sakksulge on kasutatud B. Alveri poolt hiljem tehtud juurdekirjutuste tähistamiseks. Kõik muud märgid (sulud, allajoonimiseks kasutatud pidev või katkendlik joon) pärinevad B. Alverilt.

Kristi Metste

(1961)

Lõpetas Tartu ülikooli (1985), töötab alates 1990. aastast Eesti Kirjandusmuuseumis. Toimetanud trükki F. Tuglase “Eluloolisi märkmeid” (I ja II osa, 1996–1997), F. R. Faehlmanni teosed (I ja II, 1999, 2002), avaldanud artikleid M. Kampmaa, O. W. Masingu ja F. R. Faehlmanni kohta. Ajakirjas Tuna avaldanud Juhan Jaigi kirjavahetuse Bernard Kangroga (1999).

Betti Alveri päevik 1955–1956

*Je mehr man Geräusch macht mit
seinem Glauben u. seinem Christenthum,
desto verdächtiger wird mir das Ding.¹*

Kreutzwald.

*Водка – дьявол в жидком виде,
Гнев – глупость в горячем виде.*

Н. Лесков.²

1949 septembris tulin Pargi tänavale. (Luhade keldrisse³)

1950 K.⁴ Võsul (suvel)

1951 Jaanson <Kirj.muuseumi töötaja>⁵ juures (Valgemetsal)

1952 Posti talu pisikeses toas (Jeenase majas) Juunikuus tundsin esim. korda
Valgemetsal parem. küljes häda

1953 Samas, suures toas (Valgemetsal)

1954 Samuti – “ –

Hiljem päris jõe ääres Kangru majas

1955.

Aprill.

7. Sain kätte uue, tähtajata passi X-ФЯ № 517960.

15. Käis Kohu (kirjastusest) Kauba⁶ ülesandel Jevg. Oneg. lepingu jms. asjus.

18. (esmasp.) Üür (mai, juuni, juuli, aug.) makstud 100+10 r.

¹ B. Alveri tõlge: “Mida suuremat lärmi keegi oma usu ja kristlusega teeb, seda kahtlasemaks muutub mulle kogu see asi.” (Kreutzwald G. J. Schultz-Bertramile 13.–25. veebr. 1860). – Fr. R. Kreutzwaldi kirjavahetus IV. Eesti Riiklik Kirjastus, Tallinn, 1959, lk. 65.

² Nikolai Leskov (1831–1895), vene kirjanik. Tõlge: “Viin – saatan vedelal kujul, viha – rumalus kuumal kujul.” EKM Arhiiviraamatukogus Alver-Lepiku memoriaalkogus leiduvad N. Leskovi teosed 11 köites (N. S. Leskov. Sobranie sočinenii T. 1–11. Moskva, 1956–1958).

³ Tegemist oli keldrikorruse toaga Tartus Pargi t. 2–3. Seal elas B. Alver kuni 1. juulini 1957, mil kolis koos abikaasa M. Lepikuga kahest toast ja köögist koosnevasse korterisse Koidula t. 8–2. Kui õigesti mäletan, teadis Ellen Kaldjärv, et Tooni Luha oli Betti Alveri kooliõde. Tooni Luha suri 1967. a. augustis, tema abikaasa Edgar aprillis 1982 (EKLA, f. 315, m. 19:10).

⁴ K. (Kalli) – Mart Lepik, B. Alveri tulevane abikaasa, kirjandusteadlane, Kirjandusmuuseumi organiseerija ja esimene direktor. 1945. a. veebruarist kuni 1946. a. aprillini oli arreteeritud poliitilise süüdistusega. 1950. aastast alates töötas uuesti Kirjandusmuuseumis. Muuseumi käsikirjade osakonna juhatajana soovitas M. Lepik B. Alverit Kreutzwaldi kirjavahetuse tõlkijaks. Aastatel 1953–1979 trükkis jõudnud kirjavahetusest tõlkis B. Alver Kreutzwaldi ja Faehlmanni kirjavahetuse, Kreutzwaldi kirjad E. Sachssendahlile, E. Lönnrotile, T. Beisele, G. J. Schultz-Bertramile, L. Koidulale.

⁵ Jaanson-nimelist isikut Kirjandusmuuseumi töötajate hulgas ei ole olnud. Võimalik, et tegemist on Leida Jaansooga, kes töötas masinakirjutajana Kirjandusmuuseumis 1. juunist 1950 kuni 1. detsembrini 1960.

⁶ Felix Kauba (1.VIII 1916–28. IX 1995), kirjastus- ja raamatukogundustegelane, raamatuajaloolane ja tõlkija. Töötas 1945. a. alates lühemat aega Riikliku Kirjastuskeskuse Müügikeskuse osakonnajuhatajana, kirjastuse “Pedagoogiline Kirjandus” direktorina, 1949. a. määrati Eesti Riikliku Kirjastuse direktori asetäitjaks ja oli seejärel kümme aastat sama kirjastuse peatoimetaja; aastatel 1961–1984 oli TA Raamatukogu direktor (vt. Raamatukogu 1995, nr. 6, lk. 40; A. Möldre. Kirjastustegevus ja raamatulevi Eestis aastail 1940–2000. TLÜ kirjastus, Tallinn, 2005, lk. 86).

Mai.

1. (pühap.) Käis jälle Kohu ühe Tallinna kirjast. daamiga (Peterson) igasug. ettepanekutega Jevg. Oneg. jt. tõlgete asjus. Ütlesin, et tõlgin Oneg.-it originaali järjekorras ja mitte katkendite kaupa lugemikkude jaoks (mis aga nende sõnade järgi olevat hiigla kasulik!)

3. (teisip.) Sain Kirj.muuseumist Kr.-Jak.-Beise jt. kirjade eest 977 rbl. 50 k.

9. (esmasp.) Puud täiesti otsas. Läksin jälle turule heas lootuses, kuid mittemidagi. Siis G.-Ad. tän.⁷ kioskist 10 punti

toorevõitu puid 26 rbl. 20 kop.

Kärumehele 15. – “ –

41 rbl. 20 kop.

mai 1955.

vist 9. või 10. öösi enne k. 12 käis Ain Kaalep⁸ ukse taga kolistamas. Ei lasknud sisse.

15. käis Aadu Hint oma Tõnis Tihule librettot tahtmas (või Kotermannile)...

16. (esmasp.) Õhtul ootamatult jälle Hint, dr. Kõrge, U. Väljaots⁹ ja nende daamid mulle külla. Veinid, jutud jne. Isikliku autoga...

25. Karumamma kahe väikese Koidulaga.

28. (laup.) Minu toas uputus. Üleval kraanid lahti, ukсед lukus. Vesi lainetas, lagi rikutud.

29. (pühap.) Udo Väljaots tuli õhtul kollaste nartsisside ja “Vikerlastega”. Keeldusin.

30. (esmasp.) Käis madam Kohu ja tõi lugemiku, mis Tallinnast saadetud.

Juuni

6. (esmasp.) Käis Anton Vaarandi “Loomingu” jaoks¹⁰ A. Bloki tõlkeid tahtmas. Küsisin, kuidas oleks väljavaated Onegini 1. ptk. avaldamisega “Loomingus” (RKirjastuse Kauba idee). Vaarandi oli arvamisel, see oleks Jaan Kärneri solvamine.¹¹ Õhtul sain K. käest Bloki. Lugesin: võõras.

⁷ Gustav Adolfi tänav.

⁸ Luuletajana 1944. ja tõlkijana 1953. a. debüteerinud Ain Kaalep (sünd. 4. VI 1926) oli sel ajal Tartu ülikooli kaugõppe üliõpilane (lõpetas 1956. a. soome-ugri keelte alal). Tal oli seljataga sõdurielu Soome sõjaväe Eesti rügemendis 1943–44, 1944. a. lahingud pealetungivate Nõukogude vägedega Eestis, aasta vangistust 1945–46, Tartu ülikoolist väljaheitmine 1949; töötamine 1949–56 Tartus erinevates ametites, muu hulgas utiliivarujana, ja Tapa lähedal Imastu lastekodus kasvatajana (Eesti kirjanike leksikon. Eesti Raamat, Tallinn, 2000, lk. 159; Eesti kirjanduslugu. Koolibri, Tallinn, 2001, lk. 435).

⁹ Aadu Hint elas alates 1945. aastast kutselise kirjanikuna Tallinnas. 1951. a. oli ta saanud Nõukogude Eesti preemia näidendi eest “Kuhu lähed, seltsimees direktor?”, ilmunud olid romaani “Tuuline rand” I ja II osa (1951 ja 1954), 1955. a. sai ENSV teeneliseks kirjanikuks;

Kuno Kõrge (8. VI 1913–28. XI 1989), terapeut, meditsiinidoktor (1964). Oli 1945–1949 patoloogilise füsioloogia, 1949–1950 hospitaalsisehaiguste ja 1956–1977 Tartu ülikooli teaduskonnasisehaiguste kateedri juhataja, aastast 1966 professor, ühtlasi ENSV peaterapeut. On kirjutanud uurimusi reuma, allergia, endokrinoloogia ning mitme sisehaiguse diagnoosimise ja ravi kohta. Betti Alver tutvus temaga haiglaravil viibides 1953. a. lõpul, sestpeale jäi K. Kõrge tema sõbraks ja usaldusarstiks (vt. K. Muru. Betti Alver. Elu ja loomingu lugu. Ilmamaa, Tartu, 2003, lk. 114);

Udo Väljaots (2. IV 1916–30. V 1979), lavastaja, tantsija ja ballettmeister. Oli aastast 1940 “Vanemuise” balletisolist ja 1944–1961 ka lavastaja.

¹⁰ Anton Vaarandi (12. IX 1901–28. IX 1979), ajakirjanik ja publitsist. Oli aastatel 1951–1960 ajakirja Looming vastutav sekretär.

¹¹ Jaan Kärneri tõlkes olid ajakirjas Looming ilmunud “Jevgeni Onegini” I (1945, nr. 12, lk. 1208–1222; 1946, nr. 1, lk. 13–23) ja II peatükk (1949, nr. 6, lk. 664–671). Tõlge võeti väga heatahtlikult vastu, märgiti, et see on lähedane Puškini luulelaadile (vt. V. Adams. Vene kirjandus, mu arm. Kirjandusteaduslikke artikleid ja esseesid. Eesti Raamat, Tallinn, 1987, lk. 88–89).

7. juunil (teisip.) Vaarandile järgmine kiri.

Tallinn,

Kohtu tän. 3.

“Loomingu” toimetus

Sm. A. Vaarandi.

Tartus, 7. VI 1955.

Sm. A. Vaarandi.

Vahepeal olen kahes asjas selgusele jõudnud, ja nimelt:

1) Onegini (1. ptk.) uue tõlke avaldamine “Loomingus” võiks J. Kärnerit tõepoolest ebameeldivalt puudutada. See teadmine oleks mulle aga väga raske ja rikuks täielikult minu töörõõmu. Nii et uue tõlke avaldamise mõttele – kriips peale!

2) A. Bloki laad on mulle siiski kaunis võõras, mispärast palun mõne teise tõlkija poole pöörduda.

B. Alver.

(K. kannab mulle kodunt kohvriga puid!)

10. (reede) Tuli Minna Kangilaski¹² (silmaoperatsioonile) ja jäi esmaspäeva õhtuni.

11. (laup.) K. tõi jälle kohvriga puid. Elfi Tuksam. Minna K-l silmaoperatsioon.

12. (pühap.) M. K. jäi ikka haigemaks ega saanud enam käia. P. I. läksin jalutama, tagasi tulles kuulsin, kaks isandat käinud mind otsimas. Varsti pärast seda tulidki Hint, Anvelt¹³, dr. Kõrge. Palusin viimast Minna K-t vaadata. Tegi seda ja andis näpunäiteid, mis ette võtta. Siis autoga dr. Kõrge poole – kohvile....

13. Hommikul sai M. K. jälle liikuda ja läks kliinikusse ennast näitama. Kella 1 paiku läksin talle sinna järele, siis käisime apteegis jne. Õhtul k. 6 sõitis tagasi Viljandisse.

16. (neljap.) Kiri Ott Kangilaskilt.

Puud jälle otsas. Vihmased ja külmad ilmad.

Kioskist 11 pundart puid (à 2 rbl. 60 k.) – 28.60

Kärumehele – 10.–

38.60.–

(Seekord kuivad puud)

18. (laup.) Tuli Riikl. Kirjastusest F. Kauba Onegini lepingut sõlmima. Rääkis Anton Vaarandi käigust ja kõhklustest. Kauba: “Mis see Vaarandi jaburdab!” Lubas kõik joonde ajada: Loominguga, Kärneriga jne. Kui ütlesin, et ega ma siis ometi kahest kohast korraga honorari võta, vastas ta: “Võite võtta isegi kolmest!” (s. o. 1) “Looming”, 2) Riikl. Kirj. lepingu alusel ja veel 3) lugemikult, kui viimasega sellekohase lepingu sõlmin. Lugemiku lepingust keeldusin kategooriliselt). Kauba

¹² Minna Kangilaski, üks Ott Kangilaski kahest vanemast õest (EKLA, f. 315, m. 13:7, l. 1; f. 314, m. 3:7, l. 7). Ott Kangilaski (14. VI 1914–28. IV 1975) kuulus “Veljesto” aegadest peale H. Talviku ja B. Alveri sõprade ringi. Illustreeris “arbuujate” (H. Talvik, P. Viiding jt.) luulekogusid (vt. P. Erelt. Arbuujate kojakunstnik. – Vikerkaar 1988, nr. 5, lk. 54–58). Sakslaste lahkumise ja Nõukogude armee saabumise elasid H. Talvik ja B. Alver üle Verilaskel O. Kangilaski isatalus Viljandimaal (EKLA, f. 314, m. 3:7, l. 19; K. Muru. Betti Alver, lk. 101). O. Kangilaski on illustreerinud B. Alveri proosapoeemi “Viletsuse komöödia” (1935), luuletuskogud “Tähetund” (1966) ja “Eluhelbed” (1971) ning oma muljeist B. Alveri luule lugemisel ja tema luuletuskogude illustreerimisel on avaldanud kaks artiklit “Lauakõne Betti Alveri juubeliks” (Sirp ja Vasar 25. XI 1966, lk. 3–4) ja “Värviline luule. Betti Alverit illustreerides” (Sirp ja Vasar 14. IV 1972, lk. 3).

¹³ Leo Anvelt (4. IX 1908–3. VI 1983), kirjanik ja kirjandusteadlane.

- küsis, kas ta tohib minule korteri muretsemise asjus samme astuda, mida palusin mitte teha. Lubas tulla kuu aja pärast Tartusse ja mind asjade käigust informeerida. Oijah! – – –
19. (pühap.) K.-ga Tammelinna jalutamas. Õunapuude õiomeri. –
20. (esmasp.) Õhtul umb. ½11 käis jälle A. Kaalep ukse taga, seekord õrnalt koputamas. Olin pikast jalutusest (5 tundi) väsinud ega lasknud sisse. – –
22. (kolmap.) Jaani surnuaial. Hiljem U. Väljaots, Toome kiosk.
23. (neljap.) Jaanilaupäev. Üle jõe maanteed mööda linnast välja. Jaanituled.

Juuli

3. (pühap.) Kuulutusekastides K. korteriotsim. kuulutused (kuni 8. juulini.) Käis V. Erm¹⁴.
4. (esmasp.) Jalutasin Ülenurmeni ja tagasi. Õhtul käis U. Väljaots koputamas, olin väsinud ega lasknud sisse.
5. (teisip.) Helmi Kõlli¹⁵ tütreaga Tallinnast. Sõitsid õ. edasi Nõo jaama. K. sõitis öösel (5. vastu 6. VII.) Tallinnasse.
8. (reede.) Käisin saunas. Õhtul tuli L. Anvelt ja keegi Määr- või Määrisepp. Pärast seda jalutama minnes Adams¹⁶. Istus h. kella 4-ni.
9. (laup.) K. Tallinnast tagasi. Tuglastelt suur värske kurk.
10. (pühap.) Lõpetasin e. l. oma valge kostüümi õmblemise (voodilinast!). P. l. K.-ga jalutamas. Magama hommikul pärast k. 4.
11. (esmasp.) Olin veel voodis, kui akna taga koputas keegi – selgus, et reedene külaline Leo Määrsepp. Tõi mulle enda poolt kirja...(!)
12. juuli (teisip.) Hommikul k. 10, kui veel magasin, tuli Erni Hiir¹⁷ (koos oma teejuhi – minu puulõhkuja vana Sulega). Palusin väljas oodata. – Siis lasksin Hiire sisse, kes teatas, ta tulevat Tallinnast Kirjanike Liidu juhataste ülesandel mulle ütlema, et ma Onegini tõlke (1. ptk.) “Loomingule” saadaksin, niipea kui ma sellega valmis saan. – – – Ütles, et ta võiks ise Kärneriga rääkida, kui see tarvilik on jne. jne. jne. jne.
14. juulil (neljap.) Sõitsime autoga Valgemetsale. Palju päikest ja maasikaid.
- 28.– “ – Ahjal

August

10. aug. (kolmap.) Valgemetsalt õhtul veoautoga tagasi Tartusse.
20. (laup.) Pärast pikka põuda vihm.
21. (pühap.) Käis Kersti oma 1905. a. ooperi librettoga.¹⁸
- “ – K. hakkas masinal “Onegini” I ptk. tõlget ümber kirjutama.

¹⁴ Kunstiajaloolane Voldemar Erm (15. V 1905–5. XI 1994) oli H. Talviku, B. Alveri ja M. Lepiku hea tuttav sõjaeelset ajast. Oli aastatel 1941–1951 (vaheaegadega) Tartu Kunstimuseumi direktor, vallandati kui formalistliku ja kodanliku kunsti toetaja, kuid jätkas 1953. aastast lepingulise töötajana TKM-iga koostööd.

¹⁵ Helmi Kõlli oli B. Alveri lapsepõlve mängukaaslane ja sõber, suri 29. IV 1986 (EKLA, f. 315, m. 15:21).

¹⁶ Valmar Adams (30. I 1899–15. III 1993), kirjanik ja kirjandusteadlane. B. Alveri tuttav sõjaeelset ajast. Oli EÜS “Veljesto” liige. 1951. a. arreteeriti poliitiliste süüdistustega, vabanes 1954. a. novembris. 1955. a. töötas taas Tartu ülikoolis õppejõuna (vt. Eesti biograafiline andmebaas ISIK. <http://www2.kirmus.ee/biblioserver/isik>).

¹⁷ Luuletaja Erni Hiir (29. III 1900–27. X 1989) oli aastatel 1945–1960 Kirjanike Liidu Tartu osakonna vastutav sekretär.

¹⁸ 1950. a. EN Kirjanike Liidust välja heidetud Kersti Merilaas (7. XII 1913–8. III 1986) leidis tööd ooperilibretode kirjutajana. Libretot G. Ernesaksa ooperile “1905”, hilisema pealkirjaga “Tuleristsed”, kirjutas ta koos K. Irdiga. Ooper esietendus “Estonias” 1957. a. ja “Vanemuises” 1958. a. “Tuleristsed” ilmusid ka ainsa K. Merilaasi kirjutatud libretona trükist 1959. a. (vt. lähemalt S. Kiin. Kersti Merilaas. Luuletaja elu. Eesti Raamat, Tallinn, 1989, lk. 134–137, 216–219).

23. (teisip.) Kersti. Olin kella 5-ks Tooni juurde kutsutud, temal ja Edgaril hõbepulm ja suur kringel. Istusime Kerstiga seal umb. tund aega, siis tulime alla. Varsti tuli K. ja küsis minult “Kas kirjad valmis?” Kersti läks ära, hiljem tuli Udo Väljaots ettepanekuga, et tõlgiksin Verdi “Maskiballi”. Keeldusin.
25. (neljap.) Elfi Tuksam, andsin ühe kleidi ja oma pruuni hommikumantli. –
26. (reede) K. sõitis hommikuse rongiga Tallinna.
28. (pühap.) K-lt telegramm, et on Tartus teisipäeval.
29. (esmasp.) Käis hull Mürsepp. Olevat mulle vahepeal ühe “veel hullema” kirja kirjutanud, kuid Leo Anvelt olevat selle ära keelanud...
30. (teisip.) K. Tallinnast tagasi. Keeks, roheline pehme vaip. jne.....
31. (neljap.) Meie end. direktressi Elisabeth Luiga¹⁹ matus. Toonile sept.kuu üür 25 rbl. + 5 (vesi) makstud.

September

2. (reede.) Käisime K-ga Toomeorus balletti vaatamas (“Šurale” Udo Väljaotsaga)²⁰.
4. (pühap.) Tegime K-ga “Onegini” 1. ptk. juurde kommentaarid valmis.
5. (esmasp.) K. tõi masinal ümber kirj. kommentaarid ära.
6. sept. (teisip.). Kaks “Oneg.” 1. ptk. tõlke eksempl. koos kirjaga suurde ümbrikku.

Lgp.

sm. F. Kauba.

Saadan siinjuures Teie kätte Puškini “Onegini” I peatüki tõlke kahes eksemplaris – ühe kirjastuse jaoks, teise “Loomingule” lahkeks edasitoimetamiseks.

Nüüd siis oleksin huvitatud ka lepingu sõlmimisest esimese peatüki kohta, mispuhul jään Teilt õige peatset vastust ootama.

B. Alver.

5. sept. 1955.

Tartus

Pargi 2-3

Elisabet Talviken.

Ühtlasi tahaksin paluda, et minu käsikirja tekstis ühtki muudatust ilma minu nõusolekuta ei tehtaks.

Viisin siis selle suure ümbriku esmasp. k. 12 Tartu Kirjastusse sm. Kohu kätte Kaubale edasi-
saatmiseks. Kuuldes, et sm. Kauba samal päeval lõunase rongiga Tartusse jõuab, palusin ümbriku
temale isiklikult üle anda. –

¹⁹ Elisabeth (Eliisabet) Luiga (sünd. 9. XI 1874), kirikuõpetaja Michael Luiga abikaasa, oli alates 1912. aastast Eesti Nooresoo Kasvatuse Seltsi tütarlaste gümnaasiumi õpetaja (vene ja saksa keel, usuõpetus) ja ühtlasi juhataja abi kuni pensioneerumiseni 1939. a. (EKLA, f. 193, m. 97:10).

²⁰ “Vanemises” 1954. a. esietendunud tatari helilooja F. Jarullini ballett “Šurale”, kus U. Väljaots tantsis Šurale, metsade öela ja julma valitseja osa. See oli esimene ballett, mis kanti ette vabas õhus. Ida Urbeli arvates oli Toomeorg “Šurale” jaoks tänulik koht, “lava sai hästi ära kasutada, looduslikult kasvavad puud ja põõsad kaasa mängima panna. Kõik oli ehtne, ka muusika, mis ei tulnud lindilt, nagu nüüd kombeks on, vaid orkester mängis.” (Vt. H. Aumere. Udo Väljaots. Eesti Raamat, Tallinn, 1985, lk. 50–51.)

6. sept. Kirjastusest läksin dr. Rüütli otsima, kutsus homseks, et kokku leppida.
7. sept. (kolmap.) Leppisime dr. Rüütliga kokku, et homme ½12. – Koju jõudes sain vaevalt ümber riietuda, kui tuli F. Kauba. Sõidab näd. lõpul Tall. tagasi ja saadab mulle tuleval nädalal lepingu. Fikseerisime Onegini tõlke valmimise ajaks 1962. a.²¹ Keetsin kohvi, rääkisime iidamast ja aadamast. Õhtul K., otsustasime minna koos andmeid pärima perek.aktide büroost.
8. sept. (neljap.) Dr. Rüütli juures, plombeeris ühe tagum. hamba.
9. sept. (reedel) käisime K-ga Per.seisu akt. büroos H.²² surmatunnistuse asjus inform. pärimas. Seal surmateadet ei ole, nii et soovitati vastava prokurööri kaudu seda nõutada.
10. – « – (laup.) Õhtul tuli K. imeilusate suurte roosa nelkidega. Tuglased olevat Hindiga Tallinnast autol pärale jõudnud, Kirj. Muuseumis käinud ja tulevat mind homme külastama.
11. (pühap.) E.I. sõitsid ette Hint ja dr. Kõrge, kes mind pärastlõunaks kohvile kutsus. Ütlesin, et õhtupoole tulevad minu poole Tuglased, nii et ei saa minna. – Siis tuli K., tõi mulle külaliste jaoks suhkrut ja suure torbikutäie küpsiseid. Mul üsna paha olla. Võtsin kõiksugu uimendusi sisse. P.I. tuli K., umbes kell 6 jõudsid kohale Tuglased, Aadu Hint ja keegi Kabral-“Kazbek”²³, kes olevat eilsed nelgid Tallinnast minu jaoks kaasa toonud. Tuglas andis mulle üle “Väikese Illimari”, Elo T. Tallinna keeksi ja veini. Oli kena ja lõbus olla.
12. sept. (esmasp.) Kell 11 dr. Rüütli juurde. Kohtasin Vallakuid²⁴, kes tulid minu poole, et kohvi juures pisut juttu ajada. Ukse vahel Aadu Hindi kiri, et dr. Kõrge sõidab ½2 mulle järele ja et ma tingimata nendega Ahjale kaasa sõidaksin. Tema tegutsevat “Tuglaste volitusel ja oma palaval soovil”. Vallakutega kohvijoomine läks muidugi nurja, nad lahkusid varsti ja ma hakkasin end sõiduks korraldama. Pärast kella 2 sõitsidki oma autol kohale dr. ja madam Kõrge. Sõitsime “Park-Hotelli”. Seal istusid Hindi autosse Hint, Fr. Tuglas ja madam Kõrge. Dr. Kõrge autos dr. ise, kes juhtis, Elo Tuglas, Kabral-Kazbek ja mina. (Muide, jätsin K. jaoks koju kirjakasti ümbriku lootuses, et kell 6 tagasi olen.) Sõitsime Rápina teed välja Ahjale. Seal käisime ringi (koos koolijuhatajaga, kelle nimi Kikas). Tuglas näitas Illimari kodukohta, pleekaeda, õllekööki (kus lapsena elas) jne. Mõisast sõitsime “Härravarikusse”, kus nüüd surnuaed. Istusime vana kivikabeli trepil (sama, kuhu Illimari ajal mõisahärra maeti) ja pidasime söögitundi. Käisin ümber kabeli ega saanud tikku põlema, igas kandis tuul. Siis lükkas Kazbek kohutavalt kääksuva ja ragiseva kabeliukse lahti, läksime sisse ja seal sain sigareti põlema. – Kazbek pildistas igal sammul. Muide, mul oli Tuglase kingitud “Illimari” eksemplar kaasas, kuhu siis Tuglas Ahjal pühenduse sisse kirjutas. Ta oli kogu reisil väga värske, liikuv ja heas tujus. Samuti Elo Tuglas ja ka kõik teised. Naerdi ja lobiseti igal sammul ja – ime küll – mina samuti nagu teised! Hint ajas mulle nagu uni peale (juba eilsest alates), et ma

²¹ A. Puškini “Jevgeni Onegin” ilmus esmalt peatükkide kaupa ajakirjas Looming (1956–1963), igal aastal üks peatükk, raamatuna 1964. a.

²² Heiti Talvik, B. Alveri esimene abikaasa, arreteeriti 15. V 1945. a. ja saadeti 22. III 1947. a. Siberisse asumisele, suri 18. VII 1947. a. Tjumeni oblastis Urmanovo haiglas. Surmateadet B. Alverile ei saadatud, alles ametliku järelepärimise peale sai ta 29. XII 1949 vastava õiendi (vt. K. Muru. Betti Alver, lk. 104–106).

²³ Aleksander Kabral. Tema pärastised kirjad B. Alverile aastatest 1955–1980 (KM EKLA, f. 315, m. 13:2) kõnelevad kõige sügavamast lugupidamisest.

²⁴ Kirjanik ja tõlkija Peet Vallak, kodanikunimega Peeter Pedajas (23. VI 1893–17. III 1959) ning tema abikaasa, tõlkija ja ajakirjanik Marje Pedajas (11. III 1895–30. X 1992), B. Alveri ja H. Talviku head tuttavad ja sõbrad sõjaeelsest ajast. Tartus Vallakute kodus peatus B. Alver lühemat või pikemat aega ja sai neilt igakülget abi rasketel aegadel pärast H. Talviku arreteerimist 1945. a. (vt. ka K. Muru. Betti Alver, lk. 104). Vallakute kodus olevat B. Alver tõlkinud Andrei laulu “Taiga, taiga...” (“Suur Siberimaa, tume põline laas...”) toona populaarsest Juri Miljutini operetist “Rahutu õnn”, mille laulis kuulsaks G. Ots. M. Pedajas, kellel selle opereti tõlge parajasti käsil oli, öelnud Bettile, et ta hommikul enne kohvi ei saa, kui see laul on tõlgitud ja Betti tõlkinudki. Naljatanudki oli B. Alver seda tõlget nimetanud oma ainsaks tellimustööks (Enn Lillemetsa teated; vt. ka E. Lillemets. Marje Pedajas iseendast. – KK 1995, nr. 9, lk. 627–633).

koos Kõrgetega 1. okt. Tallinnasse tema “Külasoo Mare” esietendusele sõidaksin. Selles mõttes ei jäänud temast palju maha Kazbek, kes ikka ja uuesti palus, et tuleks ja ikka ning uuesti kordas, kuidas tema nende ridade kirjutajat austavat, jumaldavat ja mine tea mida veel... Tagasi sõitsime Kiidjärve kaudu. Karilatsis näitas Tuglas maja, kus ta lapsena elanud (see ongi “Noorusmälestustes” anonüümseks jäetud varaste küla, kust (nagu Elo T. ütles) ka Sirge pärit olevat. Karilatsis peatudes palus madam Kõrge meid Tartus oma poole kohvile. Tartule lähenedes ütlesin dr. Kõrgele, et ta mind kusagil Võru tänaval autost maha laseks, sest lähen siiski sealt kohe koju, kuna olen pisut väsinud. Kazbekiga (kellega mind kogu reisil kõrvuti istuma seati) oli meil väga elav jutt juveelidest, emailist, kameedest, portselanist... ja eestlase tundelaadist üldse ja tema tagasihoidlikkusest sel alal... Võru tänavale jõudes hakkas ka Kazbek oma fotoboksi ja kohvrit nihutama öeldes, et tema Kõrgete juurde minna ei tahtvat, vaid minuga koos autolt maha tulevat. Kuid dr. Kõrge püüdis koos Elo T. mind kaasa tulema meelitada, kui aga siiski keeldusin, sõidutas doktor meid Pargi tänavale. Kazbek hakkas ka mahatulemist asutama, kuid ütlesin, ta mingi kusagil mujal maha, kuid mitte siin... Täna doktorit ja ütlesin kõigile, ka Kazbekile, head aega... Kodus kirjastis oli K.-lt kaart, et tuleb homme, teisipäeval.

Ahja tore vanamees (pärit Alatskivilt), kes rääkis Juhan Liivist: Aleksander Sööt.²⁵

13. sept. (teisip.) Kell 6 p. l. tuli Paul Rummo koos Aarne Vinkeliga²⁶ Kirj. muuseumist. Keetsin kohvi. Rummo olevat Kirj.muuseumis minu luuletuskogu käsikirjast (“Elupuu”) luuletusi välja kirjutanud ja Tallinnas vanadest “Loomingutest” minu värsse valinud... nimelt luuleantoloogia jaoks, kuid ma pidavat vähemalt ühe uue luuletuse juurde kirjutama, mille alla saaks siis juurde märkida: 1955. – – – Ütlesin, et kaunis kahtlane ja et ma eriti kurb ei oleks, kui ma sealt antoloogiast hoopis välja jääksin...²⁷ Vaikse Vinkeli 3 teesi (1) Minu luuletuse “Mina ise” puhul, mille A. Jakobson oma näidendis ära trükkis ja mida üks arvustaja näidendis esile tõstis; 2) kirjanikkude Liitu kuulumise puhul ja 3) oma austusest luuletajate B. A. ja H. T. vastu). – – – Lahkusid umb. ½10, kui väljas juba pime oli. Kastis K. kiri, et ei jõudvat ära oodata, kunas minu “kosilased” kaubale saavat ja tulevat homme. – – – (Muide, Rummo jutu järgi olevat J. Smuul käinud minu korteri pärast Tartu Täit. komitees.)

14. sept. (kolmap.) ½12 dr. Rütli juures.

16. – “ – (reedel) ½5 dr. Rütli juures.

17. sept. (laup.) K. käest 400 rbl. – <[4. okt. ära makstud.]> K. koostas kirja Tjumeni obl. prokurörile H. surmatunnistuse asjus.

18. (pühap.) Ilus ilm, käisime K-ga Bot.aias.

19. (esmasp.) K. käis notariaalkontoris Urmannaja haiglast 1949. a. saadud surmatõendi koopiat kinnitamas.

20. (teisip.) K. viis posti peale kirja Tjumeni obl. prokurörile.

20. – “ – Kiri E. Riikl. Kirjastuselt, et mul Gorki “Lapsepõlve” tõlkimise eest veel 3047 rbl. saada.²⁸ Teate juures avalduse plankett täitmiseks.

²⁵ Vt. Ahjal-käigu kohta ka: F. Tuglas “Eluloolisi märkmeid” II. 1944–1959. Virgela, Tartu, 1997, lk. 69. Selles jm. publitseeritud fotol reisitseltskonnast Härravariku kabeli trepil ei ole koos Tuglaste, Aadu Hindi, Betti Alveri ja tundmatuga mitte Minni Nurme, nagu ekslikult on arvatud, vaid Elsa Kõrge.

²⁶ 1954. a. filoloogiakandidaadi kraadi kaitsnud Aarne Vinkel (25. II 1918) oli aastatel 1954–1958 Kirjandusmuuseumi teadur.

²⁷ 1955. a. ilmunud “Eesti luule antoloogia” II köites avaldati 7 luuletust: “Ants Ablas”, “Kaks saarlast”, “Kantsler”, “Vabadik”, “Laul pojast”, “Mina ise” ja “Karjane”. K. Muru märgib, et valik oli ebaproportsionaalselt kasin ja ühekülgne, luuletuskogus “Tolm ja tuli” ilmunut oli täiesti välditud (vt. K. Muru. Betti Alver, lk. 112–113).

²⁸ M. Gorki “Lapsepõlv” ilmus B. Alveri tõlkes 1946. a., II trükk 1953. a.

1955, september.

21. (kolmap.) Täidetud avalduse plank ERKirj-le ära saadetud palvega, et mulle honorari jooksvale arvele ülekandmisest teatatakse.

Avaldus.

T. E. M. tütar²⁹ süünd. 23. XI 1906

Tartu Pargi 2–3

Pass X-ФЯ № 517960 v. a. ENSV SM

Tartu l. müil. osak. 5. IV 1955.

jooksev arve nr. 2501 Töö-Hoiukassas nr. 6733 Tartu linnas.

21. IX 55.

25. spt. (pühap.) Kiri P. Rummolt (luuleantol. jaoks) vanade ja uute värsside, fotoportree, luulet. daatumite asjus, peale selle kulbiga siirupit minu “talendi jõu” ja värsside puhul.....!

26. (esmasp.) Dr. Rüütli juures. Virisesin oma vanast par. külje hädast, tema kirjutas mulle kohe paberi ja saatis II korrale vereproove tegema, lubas analüüsid hiljem läbi vaadata, et siis näeb.....

27. (teisip.) E. I. sain vereanalüüsid kätte. P. I. tulid dr. ja Elsa Kõrge teatama, et Hindi “Mare” esietendus (Tallinnas 1. okt.) edasi lükatud. Hint helistanud ja palunud mind päris kindlasti Kõrgete autoga kaasa võtta. – Näitasin dr. Kõrgele oma vereanalüüsi. Ütles, et seal midagi hullu ei olevat. Kutsus homme ½10-ks enda juurde Sisehaig. kliinikusse.

28. ½10 dr. Kõrge juurde. Vaatas mind läbi, kirjutas paberi röntgenisse, kuhu lähen homme ½9 h. Kutsus seejärel enda juurde kas enne k. 9-t või k. 12. –

Umb. kell 1 läksin Kalevi tänavale juuksuriärisse ja lasksin el. lokid teha. Juuksur Alviine Haab, “imetohter”.

29. (neljap.) Homm. ½9 Sisehaig. kl. röntg. kabinetti: tooraksi organid, magu, duodenum patol. leiuta. Kodus pesin vahepeal pead, siis kell 12 dr. Kõrge juurde. Kirjutas mulle paberi laboratooriumi jaoks ekskr.-ide analüüsi tegemiseks.

1. oktoober (laup.) <E. I. dr. Rüütli juures.> Teatekaart Tjumenist tagasi, et kiri prokurörile kätte läinud. P. I. kastas rahakaart Autorikaitset 14 rbl. ja 69 kop. (Üleliiduline Autoriõiguste Kaitse Valitsus, Eesti Vabariiklik Osakond, Estonia pst. 4.)

Söön väga palju arbuuse.

3. okt. (esmasp.) Kiri P. Rummole.

(Tallinn Pärnu mnt. 23–5)

Lgp.

sm. P. Rummo.

Luuleantoloogia asjus oleks mul Teile vastata järgmist.

Minu värsside valikuga olen täiesti päri, kuigi pisut kahtlen, kas see umbrohi luuleaeda istutamist väärrib.

Kuna mul kõik vanad materjalid kaotsi on läinud, siis ei suudaks ma loetletud luuletusi kuidagi teisiti dateerida kui nende ilmumisaastaga.

Muudatuste ja paranduste tegemiseks puuduvad mul vastavad tekstid ja vaevalt vist oskaksingi seal midagi paremaks või pühamaks muuta.

Teie poolt soovitud fotoportreed mul kahjuks ei ole. Kuna ma enda nüüd paratamatult tohtrite küüsi

²⁹ Talviken, Elisabet Mardi tütar.

olen andnud, siis palun Teid vaevaks võtta ja Tartu Kirjandusmuuseumi poole pöörduda, kus peaks leiduma sobiva suurusega pilt või negatiiv.

Teid lahke kirja eest tänades

B. Alver.

Tartus,

3. okt. 1955.

3. okt. (esmasp.) Õhtul tuli K. telliskividega ja tahtis pliiti parandada.

4. okt. (teisip.) Kiri Tjumeni obl. prokuratuurist, et surmatunnist. asjus kiri edasi saadetud. Pärast kella 5-t läksin panka, "Lapsepõlve" eest honorar kohale jõudnud – 2948 rbl. – Võtsin välja 2800. – (Muide "Lapsepõlve" tõlke uus trükk ilmus juba 1953. aastal – nii et enam kui kahe aasta eest!) – Õhtul K., tegime kartuliputru. K. sõitis öösel Tallinnasse. – Maksin K-le 400 rbl. võlgu.

5. okt. (kolmap.) Kiri Tallinnast Riikl. Kirjastuse pearaamatupidajalt, et 28. sept. 1955

<u>minu hoiuarvele kantud</u>	2948 r. 18. k.
<u>tulumaksu kinni peetud</u>	98 r. 82 k.
	<hr/> 3047 rbl.

1955. a.

Üür: (4 kuu eest, s.o. 100 r. + 10 r. (vesi) makstud järgmiselt:

Sept. 25 r. + 5 r. (vesi) makstud 31. aug.

Okt.		75 r. + 5 r. (vesi) makstud 5. okt.
nov.		
dets.		

<5. okt. andsin Tooni kätte 100 rbl., nii et 1956. a. peale jääb ette 20 rbl.>

7. okt. (reede) K. Tallinnast tagasi. Otsin 2 aaloet.

8. okt. (laup.) Otsin väikese koorma puid 55 rbl. ja paratamatult 30 muna 30 rbl.

85 rbl. –

K. 11 – dr. Rüütli juures.

8. okt. (laup.) Kell 3 skulptor Karu³⁰, jõime kohvi. Õhtul K., oli pisut haiglane. Kanapraad.

10. okt. (esmasp.) E. l. kütsin ahju, kui tuli L. Anvelt. Jõime kohvi, temale 200 rbl. laenuks. Siis tuli skulptor Karu.

Ja ega see veel lõpp olnud. Videviku ajal, kui lugesin "Oktjabrist" Константин Паустовский "Золотая поза'т", tulid autoga dr. ja Elsa Kõrge, et kuhu ma kadusin? Ühtlasi käsk kätte laupäeval nendega Tal-

³⁰ Skulptor Karu on arvatavasti Leontine Karu-Lind (11. IX 1892–10. VI 1972), kes õppis "Pallases" 1923–1927, töötas 1941–1945 Uljanovski oblastis (sh. teatri butafoorina), 1945–1953 Tartu kurtummade koolis. 1946–1950 oli Kunstnike Liidu liige, kustutati nimekirjast. Suri Tartus (vt. Eesti kunsti ja arhitektuuri biograafiline leksikon. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn, 1996, lk. 167–168).

linnasse Hindi “Kaugatoma kuninga” esietendusele sõita. Jõime Edgarilt laenatud suhkruga kohvi. 11. okt. (teisip.) Viisin ur. ja ekskr. analüüsid Toome peale kliinikusse, sealt dr. Rüütli juurde. Umb. kell 5 p.l. skulptor Karu, temaga hambatehniku juurde. Koju jõudes Tooni, tõi 1 kg. suhkrut. Viisin talle 10 “puude” muna.

12. okt. (kolmap.) Sain kliinikust analüüsid kätte. Kell 6 läksin K-le vastu. Juuditar puude kaupa tegemas. K. lubas tulla homme puid saagima.

13. okt. (neljap.) Tuli Elfi Tuksam; valetasin, et pean tunni aja pärast arsti juurde minema ja pakkisin talle 5 “puude” muna paberisse. Kell 1 teda väravast välja saates leidsin kastist Perek.seisu büroolt kutse, et tulgu ma kuni 15. okt-ni surmatunnistuse järele, kaasa võtta pass, nimetat. kutseleht ja 5 rbl. Läksin kohe ja saingi kätte H. surmatunnistuse, mis oli Tartusse jõudnud 11. oktoobril.

(Tempel: Повторное)

РСФСР

Свидетельство о смерти

ЧМ № 115092

Гр.-н *Талвикен Хейти Зигфридович* [фамилия, имя, отчество]

умер(ла) *18/VII 1947 г. Восемнадцатого июля тысяча девятьсот сорок седьмого года* [прописью и цифрами год, месяц и число]

возраст *43 года*

Причина смерти *истощение* о чем в книге записей актов гражданского состояния о смерти 1947 г. *августа* месяца *10* числа произведена соответственная запись за № *18*

Место смерти: город, селение Урманный район Самаровский область, край, республика *Тюменская*

Место регистраций: *Елизаровский с/совет Обл. архив Загс* [наименование и местонахождение бюро ЗАГС]

Дата выдачи “З” *октября 1955 г.*

Заведующий бюро записей актов гражданского состояния

/allkiri/

Ümmargune tempel:

Управление милиций Тюменской области

Областной архив актов гражданского состояния.

13. okt. (neljap.) P. l. tuli Liisi Tamm³¹, tal olevat nüüd ka keldrituba Tartus Tähtvere t. 17^a k. 7. Kirjutasin Jaan Petersoni naisele Mariele Suisleppa (Suislepa s.jsk. Tõrva rajoon).

14. okt. (reede) Viisin dr. Kõrgele kliinikusse kirja.

Lugupeetud Doktor,

minu Tallinna-sõidust ei tule siiski midagi, millest on väga kahju (muidugi minul). Teatan seda täna, et Teil homme minu pärast enam ajaviitmist ei oleks.

Analüüsidega tulen Teie juurde tuleval kolmapäeval k. 12-1/21 paiku. Kui ma Teid sel ajal ei leia, siis tülitan Teid neljapäeval samal ajal.

Tervitades ja tänulikult

B. Alver

14. okt. 1955.

³¹ B. Alver on Liisi (Liisa) Tamme onutütar (EKLA, f. 315, m. 29:8).

Kell ½2 läksin sauna.

Õhtul tuli K., oli pahur.

15. okt. (laup.). Meeletu torm ja vihm. K. tõi suure kotitäie kohviube. Olin kurb ja pettunud. Öösel pärast K. lahkumist saagisin puid.

16. okt. (pühap.) E. I. tuli "hull" Mürsepp ja tõi kaasa Anvelti poolt ärakeelatud kirja, mille seekord mõtlematult vastu võtsin. Lõhkus ära minu väikese kollase tassi.

Ostsin 2 vakka kartuleid, 50 rbl. vakk.

K. Parandas pliiti, mina käisin tormiga jalutamas. Ikka sõlm sees...

17. okt. (esmasp.) Hakkasin Onegini II ptk. tõlkima. Saagisin jälle puid.

18. okt. (teisip.) Kell 11 dr. Rütli juures. Kui koju jõudsin, tuli "Hull" unustatud kalosside järele. Saatsin ta kohe minema ega lasknud sisse.

19. okt. (kolmap.) Kell 12 läksin Toome peale kliinikusse dr. Kõrget otsima. Teda polnud. Kodus hakkasin aknaid kinni kleepima, kui tulid Kõrged. Olid käinud Tallinnas Hindi esietendusel. Tuglaseid ei olevat teaatris olnud. Tõid mulle Tuglase poolt pühendusega "Seitse venda". Teine eksempl. K-le edasiandmiseks. Dr. kutsus mind enda jutule järgmiseks teisipäevaks – kellaaega ei mäleta. Õhtul tuli K. ja tõi kaasa "Октябрь" № 10, kus on Paustovski "Золотая роза" järg ja lõpp.

20. okt. (neljap.) Saatsin Elo Tuglasele "Seitsme venna" ja "Illimari" puhul tänukirja:

Tallinn-Nõmme

Vabaduse pst. 12.

Kallis Elo Tuglas!

Nüüd siis on Jukola seitse poissi ilma ihuvigastuseta Tartu kojamehekorterisse jõudnud, kus neid kõigi kohanõuete kohaselt suure rõõmuhõiskamise ja kohvijoomisega vastu võeti. Sellepärast, armas Elo, tõstke oma käsi Tukla vastu ja tehke talle nõnda pikk pai kui aga iganes võimalik. Palun seda protseduuri ka pisikese ahjalase puhul korrata, sest meie majesteetlik pea on mõnikord nõnda pimedusega löödud, et me rõõmu pärast enam tänadagi ei mõista.

Kõige südamlikuma tervitusega

Betti.

Tartus, 20. okt. 1955.

Teine kingitusesaaja sõidab tuleval nädalal Tallinna, las tänab ise. Ka osa tervitusi saadan temaga. Las vinnab. —

21. okt. (reede). Viisin dr. Rütli roosakaid nelke ja õunu. – Õhtul käisin hambatehnikut otsimas, oli ära sõitnud.

22. okt. (laup.) Kiri "Loomingu" toim. I. Sikemäelt pretensioonidega "Onegini" 1. ptk. tõlke (halbade riimide) puhul.³² Hirmus õhtu ja öö. Läheme K-ga veel sel aastal sepa juurde ja otsustasime, et ma juhul, kui "Oneg." tõlkimise katkestan, O. W. M.³³ kirju tõlkima hakkam. Hommikul, s.o.

23. okt. (pühap.) jõime K-ga kohvi ja minu raske ja kole meeoleolu lahenes pisut. Siis läks K. turule, kus ostis trebou-lambanina-õunu Tuglastele kaasaviimiseks. P. I. parandas K. minu ahju, mina se-

³² Ilmar Sikemäe oli Loomingu toimetaja aastatel 1953–1957. Tema kirja B. Alverile 20. oktoobrist 1955 on pikalt tsiteerinud K. Muru (K. Muru. Betti Alver, lk. 115). Et mõista B. Alveri šokki, olgu kiri siin täielikult avaldatud. Kiri on kirjutatud ajakirja Looming blanketile: ▶

pitsesin kirja I. Sikemäele. Umbes kell 7 läks K. Tolstoi tn-le oma õemehe ja õetütre juurde, kust tuli varsti tagasi.

24. okt. (esmasp.) Käisin ½6 õ. hambatehniku juures, tema väikesel tütrel sünnipäev, nii et kutsus mind neljapäeval kell 4.

25. okt. (teisip.) Kirjutasin vastuse I. Sikemäele. K. sõitis öösel vastu kolmapäeva Tallinna ja võttis kirja kaasa.

Sm. I. Sikemäe

Tallinn

Kohtu t. 3.

“Loomingu” toimetus.

Lgp.

sm. I. Sikemäe.

Teie poolt esitatud pretensioonid “Jevgeni Onegini” 1. ptk. tõlke puhul on vägagi arusaadavad. Vähem põhjendatud on aga Teie väide, nagu oleks tõlge päris täpne. Ei, tõlge pole kaugeltki mitte täpne. Nagu mu senine tõlkepraktika on näidanud, sünnib säärases ümbersulatamise protsessis üks kvaliteet harilikult ikka teise kulul ja kahjuks ongi mu tõlkes vormi (järelkult ka riimi) nõuetele nõnda suuri järeleandmisi tehtud, et just sisulised puudujäägid minu arvates kõige valusamini silma torkavad. Muidugi, tõlkes on ka halbu riime. Arvatavasti oleksin ma neid vältinud, kui ainult sonetiga võrreldav range stroofiehitus seda oleks võimaldanud.

▶ Lp. sm. B. Alver.

Rida “Loomingu” kolleegiumi liikmeid tutvus Teie “Jevgeni Onegini” tõlkega. Üldiselt loetakse tõlget õnnestunuks; see on päris täpne, voolav ja ladus ning on kantud Puškini-pärasest hoost. Küll aga on Teile mõningaid pretensioone vormi osas, nimelt riimi suhtes. Te riimite umbes paariskümnes kohas: “reisija - pärija”, “teiegi - kunagi” jne. Seda aga ei saa riimiks lugeda. Eriti häirivad sellised ebariimid stroofide lõpuridades, näit. suleke-jalake. Sm. Parve teeb ettepaneku stroofide lõpuridades rohkem kasutada tugevamaid ühesilbilisi riime, mis n.ö. lööksid stroofi jõuliselt kinni, näit. J. Kärneril: “koos - loos”, “und - tund”, “höik - kõik” jt. ja ka Teil: “nii - prii”, “põim - söim” jt. Veel on sm. Parvelt ettepanek, LII lõpus riimida “lauale - hauale” ja püüda mujalgi kasutada selletüübilisi riime. Kas Te saate Parve nõuannet rakendada, on muidugi raske öelda. Kuid on siiski soovitatav, et Te parandaksite järgmisi riime: II – “reisija - pärija”, “teiegi - kunagi”, VII – “eest - segaseks”, X “häbelik - kirjalik”, “sõnakas - lohakas”, XII “koketeerijaid - võistlejaid”, XX “kubinal - kahinal”, XXII “hobuseid - härraseid”, XXVII “särades - akendes”, XXVIII “kuljused - kannused”, “tilluke - jalake”, XXXI “muljute - unute”, XXXVI “ohelik - õnnelik” jmt., stroofide lõpuridades: XVII “vilistaks - märgataks”, XX “suleke - jalake”, XXIV “tormlane - õiglane” jmt. Siis veel mõningaid märkusi. X – rida “õrnas kirjas lohakas” pole mõtteliselt päris selge. XXI “kesk toole sammub mööda kingi” – kas mitte öelda “tallab”. LX 3. reas lonkab rütm. Üldiselt tundub, et tõlge võidaks tublisti, kui Te saaksite riimilist külge parandada.

Tõlke avaldamise küsimus pole meie kolleegiumis veel ametlikult (s. o. kolleegiumi koosolekul) arutusel olnud, kuid näib, et üldiselt pooldatakse avaldamist. Teie tõlge on J. Kärneri omaga võrreldes kahtlemata pikk samm edasi.

Kui Te saadate parandused, pole vaja kogu käsikirja uuesti ümber kirjutada; piisab ainult parandatud ridadest. Hiljem, kui avaldamine saab teoks, saadame Teile korrektuurpoognad.

Lugupidavalt

I. Sikemäe.

³³ A. Puškini “Jevgeni Onegini” tõlkimist Betti Alver siiski ei katkestanud ja Otto Wilhelm Masingu kirjade tõlkijat temast ei saanud. M. Lepiku algatusel tõlkis need 1950. aastatel eesti keelde Leo Anvelt, kellest kujunes kirjade kommenteerijana O. W. Masingu kõige kompetentsem tundja Eestis (vt. Otto Wilhelm Masingu kirjad Johann Heinrich Rosenplänterile 1814–1832. 1. kd. Koost. L. Anvelt, E. Aaver, H. Laanekask, A. Nagelmaa. Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu, 1995, lk. 10).

Värsside mõtteline selgus, musikaalsus, loomulikkus ja plastilisus olid asjad, mille poole ma esmajoones püüdsin. Kas ma seda vähimalgi määral kätte olen saanud, on muidugi iseasi ja mitte minu otsustada. Esimese peatüki tõlge, nii hea-kuri kui see on, nõudis ohtrasti aasta. Selle aja jooksul sattusin tihti säärasesse ummikusse, kus mingit väljapääsu ei paistnud olevat. Kordan veel: väga palju hindamatult kallist materjali tuli ainuüksi riimi pärast kõrvale jätta. Teistel veelgi kriitsematel puhkedel ilmus aga mõnikord appi vilets riim ja tõlkija ette kerkis dilemma: kas tekst üle parda heita või hädariimi kasutada. Et ma säärases emba-kumba olukorras paratamatult valima pidin ja peale 1. peatükis rakendatud mooduse ühtki teist lahendust ei ole näinud ega näe, siis tuleb mul paraku neist printsiipidest ka sel juhul kinni pidada, kui ma Onegini 2. ptk. tõlkimise juurde peaksin asuma. Tõlkimise olen sedapuhku katkestanud.

Selle pika jutu lühike mõte oleks järgmine: “Jevgeni Onegini” 1. ptk. tõlkes olen ma teinud, mis ma iganes olen suutnud. Rohkemaks pole ma võimeline ega saa seetõttu ka Teie poolt esitatud riimiparandamise nõudeid aktsepteerida.

Kuna tõlke “Loomingus” avaldamise küsimus Teie kolleegiumis arutusel ei ole olnud, kas poleks otstarbekam seal siis kõike eespoolöeldut silmas pidades ka tõlke jätkamise või mittejätkamise küsimus kõne alla võtta? Selles mõttes ootaksingi kuni k. a. 15. novembrini Teie kolleegiumi seisukohta seda enam, et mul kirjastusega siiaamaani Jevg. Oneg. kohta veel mingisugust lepingut sõlmitud ei ole.

Lugupidavalt.

B. Alver.³⁴

25. okt. 1955

Tartus

Pargi 2-3.

27. okt. (neljap.) P. l. kell 4 läksin hambatehnika juurde. Kooris paar tundi minu ülemisi hambaid ja kutsus teispäevaks kell 4. Jätsin esialgu 600 rbl. – Kella 7 paiku jõudsin koju ja varsti koputati uksele. Madam Kohu Tartu kirjastusest. Olevat mind juba varem otsimas käinud: F. Kauba, kes on Tartus, paluvat mind homme k. 10-ks kirjastusse. Keetsin kohvi, ajasime madamiga juttu ja kella 10 paiku saatsin ta koju.

28. okt. (reede) ½11 läksin kirjastusse. F. Kauba istus vanas Männiku³⁵ toas kellegi daamiga, kes mingi suure käsikirja taga midagi kirjutas. Kauba tõi välja lepingu: terve Onegini kohta, lõpptähtajaga 1959. a. (mida tema ütlemist mööda ka pikendada saavat, aga nemad ei tohtivat lepinguid pikema aja kui 4 a. peale sõlmida). Säärase lepingu olevat kirjastus sellepärast vormistanud, et mulle terve teose ulatuses 25% avansina välja maksta. “Et Teid aastaks poolteiseks majanduslikult kindlustada, et teil majanduslikke muresid ei oleks.” Vastasin selle peale, et ma säärast avanssi ei taha ja et kui tema viimati minu pool käis, siis ma temale ju ütlesin (ja kirjutasin), et sõlmin lepingu ainult tehtud töö, s. o. 1. peatüki kohta. Ta möönis seda ja avaldas imestust, et ma nende soodsas

³⁴ I. Sikemäele läkitatud kirja puhtand leidub EKLA, f. 301, m. 9:5.

³⁵ Hans Männik (10. X 1893), kirjastus-osaühingu Loodus üks asutajaid, hiljem selle tegelik juht. H. Männik arreteeriti 1940. a., saadeti 1941. a. suvel Venemaale. Oletatav surmaaeg 1960. aastate lõpul. 1940.–1941. a. natsionaliseeriti seni Eestis tegutsenud kirjastused, raamatukauplused ja trükikojad. Kõiki raamatute tootmise ja levitamise seotud asutusi hakkas ühendama ENSV Riiklik Kirjastuskeskus, mille koosseis moodustati vastavalt tegevusaladele viis kirjastust: Poliitiline Kirjandus, Ilukirjandus ja Kunst, Pedagoogiline Kirjandus, Teaduslik Kirjandus ja Ajalehtede Kirjastus. Teaduslik Kirjandus seati sisse kirjastuse Loodus ruumidesse. 1949. a. kirjastuste süsteemi muudeti, kirjastused koondati üheks Eesti Riiklikuks Kirjastuseks (vt. A. Möldre. Kirjastustegevus ja raamatulevi Eestis aastail 1940–2000. TLÜ kirjastus, Tallinn, 2005, lk. 29–31, 116).

pakkumisega nõus ei ole. Siis rääkisin ka väikesest südamlikust korrespondentsist, mis mul vahepeal Sikemäega tekkinud ja mulle esitatud riimipretensioonidest. Kauba oli selgi puhul väga üllatunud ja vastas, nii Sikemäe, Smuul kui ka teised, kellega ta asjast juttu teinud, kõik ilma reservatsioonideta avaldamisega (“Lm-s”) nõus olnud. Näis, et ta oli pahane (eriti Parve peale) jne. Ütlesin, et enne kui ma “Lm.” kolleegiumilt vastust ei saa, ma ka mingisugust lepingut ei sõlmi, et selles asjas peab selgusele jõudma ja kui ma Onegini edasi peaksin tõlkima, siis mulle ka vabadus peab jääma nõnda tõlkida nagu ma 1. ptk. olen tõlkinud, kus ma siiski oma maksimumi olen andnud. Ilma kedagi süüdistamata rõhutasin just seda momenti. Kauba ütles: “Kõik nende pretensioonid on kõõme (tema lemmiksõna). Peale nende on olemas ju ka kirjastus ja meie tahame just niisugust tõlget, nagu teie olete teinud. Mina vastasin: “Kuid minu silmis olete teie (s. o. kirjastus) ja “Loomingu” kolleegium üks ja seesama.” Kauba ägedalt: “Ei ole üks ja seesama!” Mina: “Aga teie seisukohad peavad ju olema kooskõlastatud.” Kauba raius vastu nagu rauda ikka et ei ole ega ole, et nemad teavad, mis nad tahavad, teavad, mis teevad, et nemad annavad rahvale, mis tarvis anda jne. jne. Nüüd segas vahele ka daam, kes seni istus vaikides käsikirja taga, vabandas ja ütles, ka tema olevat sm. Alveri tõlget lugenud ja et see olevat hea ja ladus ja Puškin, et sm. Beekmann võivat need asjad ju Kirj. Liiduga joonde ajada ja et sm. Alver olevat liiga tagasihoidlik, tal pidavat rohkem enesetunnet olema jne. Vastasin, et enesetunnet on mul koduseks tarvitamiseks küllalt, kuid ma pole lõvi, mille peale nii Kauba ja daam naerma hakkasid. Muuseas küsisin daami käest, kas tal on ettekujutust, mis Onegini tõlkimine tähendab? Tema vastas lihtsalt: “Ma tean, see töö on kohutav.” Selles vaimus läks meie jutuajamine veel tükk aega. Daam jooksis äkki toast välja ja Kauba kirus ikka pretensioonimehi: “Kas nad kujutlevad seda siis nii, et sinna võib ükskõik mis riimid asemele panna umbes nii: “Täna päris kena ilm” –

“sinine on sinu silm,” sopsasin mina. Olin suitsetanud ühe pakutud sigareti ja hakkasin lahkuma, lisades jumalaga jättes, et F. Kauba on ju õieti selle tõlkimise asja käima pannud ja järelikult resultaatide puhul “kaassüüdlane”. Kauba ütles: “Kui Te teaksite, mis ma veel teinud olen, aga ma ei tohi sellest rääkida.” “Kas saite mõne väga hea tõlke?” Tema vastas, luuleantoloogia II osas olevat minu värsid sees ja see käsikiri juba kirjastuses töösse antud. “Mis tähtsus sel on?” küsisin mina. Sel puhul ütlesin ka, et ma seda asja tean ja et Rummo antol. asjus minu pool käis. Kauba vastas, sel olevat väga, väga suur tähtsus ja pakkus mulle sigaretti, kuigi ma juba jumalaga jätsin. Täna, kuid ei võtnud sigaretti ja ütlesin ainult veel niipalju, et kui ma “Lm.” kolleegiumilt vastuse saan ja Temale siis lepingu asjus midagi vastan, siis palun mind mitte väga kaua vastust oodata lasta, kuna see asi novembrikuu jooksul siiski nii või teisiti ära otsustada tuleb. Lisasin veel, et juhul, kui “Onegini” tõlkimisest loobun, siis mul selleks puhuks juba uus töö “soolas” on. Kauba ütles kuidagi ruttu ja natuke segaselt, ta olevat mulle ju varemgi teatanud, et mul nende juures ükskõik mis keelest ükskõik missugust tööd valida on, kui aga soovin. Täna, kuid mul polevat vaja. Ta ütles nagu vabandades, lepingu asi olevat sellepärast viibinud, et ta 1½ kuu jooksul ikka järgmisel päeval Tartusse kavatsenud sõita ja ka mingi lepingupunkt enne ära klaarida tulnud. Ütlesin, sellest pole viga. Tema: “Ma teadsin, et Teie süda valutab, kuna Teie nii...” “Hell ja pirtsakas olete,” lisasin mina. “Ei, ei, mitte pirtsakas,” ütles tema ruttu. Siis aga jätsin kähku jumalaga ja lahkusin. Lepingut võtsin Kauba soovil kaasa, kes siiski veel järele mõtelda soovitas. –

Tänavale jõudes jooksin Barklai platsi³⁶ juures Udo Väljaotsale kaenlasse, siis läksin huupi sisse ühte ärisse, kus rahva hulgas seisis kivenenud näoga Jaan Kärner nagu saatustlik ja väga selge hoiatus “Jevgeni Onegini” tõlkijale. – – – – –

29. ja 30. (laup. pühap.) K. Tallinnast tagasi, tõi mulle Elo Tuglase poolt kaks keeksi.

³⁶ Barclay plats, park Tartus.

November.

1. (teisip.) P. I. kui just valmistusin hambatehniku juurde minekuks, tuli August Sang³⁷. Leppisime kokku, et tuleb homme õ. kell 7.
2. (kolmap.) Öhtul K. ja Sang. Jõime kohvi ja jalutasime ½12-ni. Sang koostab eestikeelset Heine valimikku, palus, et ka mina sinna midagi tõlgiks. ³⁸ Eks näe. Loen juba pikemat aega Puškini kirju³⁹. Nokitsen Kreutzw. kirjade kallal – eelmise lepingu “pärad”.
3. nov. (neljap.) Mitte just meeldiv päev. Lõuna paigu E. Tuksam, kes olevat ka varem juba akna ja ukse taga koputamas käinud. Ütlesin, et mul vähe aega ja talusin umbes tund aega seniilseid või pigemini lapsikuid jutte. 78-aastase neiu mehelemineku-unistused, kaardinõiad, selgeltnägijad, hiromandid ja nõnda edasi. Ütles, et asub elama Palamusele Kivistete juurde. – P. I. kui valmistusin hambaklempneri juurde minekuks jälle koputus aknale. Välja vaadates näis esimesel pilgul, et akna taga on vend. Tegin ukse lahti – seal seisis “hull” Müürsepp. Ei lasknud teda üle läve, ütlesin, et pole minutitki aega ja pean arsti juurde ruttama. Tema tahtis nagu poolvägise sisse tulla, tõrjusin meeleheitlikult tagasi. Võttis portfelligi mingi paki ja ulatas mulle. Ma ei võtnud, siis pani ta selle mu jalgade ette põrandale. Lõin ukse kinni ja keerasin lukku. Pakis oli tass alustassiga. Kell ½5 läksin hambaklempneri juurde, kus selgus kaks ebameeldivat asja: mulle jääb suhu kulda välkuma ja ainult ülem. hammaste kroonid ja 2 hammast lähevad maksma kokku 1200 rbl. (9,88 gr. kulda + töö). Nii palju oli minu eelarves küll, kuid arvestasin, et selle raha eest saab ka alum. suur purihammas korda. Jätsin jälle 600 rbl. — Nii et 1200 rbl. panin hammaste sisse magama ja kotis on mul veel 100 rbl. Onegini asi on kahtlane, talv ukse ees, puid ei ole, võlgnen K-le juba niikuinii suured summad. Vastik. — Muide, alum. purihamba kohta ütles klempner, et see läheks maksma umb. 170 rbl. Kunas ja kas see kunagi enam kõne alla tuleb, näib väga kahtlane. Kui kaua oleks saanud 1200-rublase “hambarahaga” elada!
4. nov. (reede) Murdus üks esim. hammas, mille oli klempner “kiksiks” prepareerinud. Helistasin temale, ütles, et sellest polevat viga.
5. nov. (laup.) Sain hammastele kroonid peale. (Ülem. esimesed ja vasakpoolsed hambad: 7 krooni ja 2 kh.) Öhtul K. Keetsin kolmeks päevaks kapsaid.
6. nov. (pühap.) Käisime K-ga jalutamas. K. ostis vene raamatukauplusest Swifti “Pamfletid” (vene keeles)⁴⁰. – Öhtul tuli Erm halvaakarbiga. Öösel kael haige.
7. nov. (esmasp.) Lumi maas. Kurk valus, nohu jne. Kell 3 tuli K. Lugesime Swifti toredat pamfletti teenritest.
12. nov. (laup.) Hommikul tuli skulptor Karu: sõidab neljap. Moskvasse ja tuleb umbes kuu aja pärast tagasi. Tahab mulle sealt suhkrut tuua, mul aga polnud raha. Otsisin siiski kokku 24 rbl. paberit ja metalli. – Öhtu eel helistas Šmuuli õde (praegune “Vanemuise” dramaturg)⁴¹ ja küsis, kas ma ei taha “Parvepoiste” laulusid tõlkida. Ütlesin, et pean enne teksti nägema. Lubas tulla homme p. I. minu poole ja tekstid kaasa tuua. – Öhtul K., tõlkisime koos Kr. kirjade “pärasid”.
13. nov. (pühap.) P. I. tuli K., varsti pärast seda ka Šmuuli õde, soomekeelne “Tukkijoella”⁴² kaasas.

³⁷ 1946. aastast alates kutselise kirjanikuna Pärnus elanud luuletaja August Sang (27. VII 1914–14. X 1969) heideti Kirjanike Liidust välja 1950. a., liidu liikmeks sai ta uuesti 1956. a.

³⁸ A. Sanga koostatud Heinrich Heine eestikeelses luulevalimikus “Luuletused ja poemid” (Tallinn, 1956) ilmusid B. Alveri tõlkes luuletused “Truudusetu Luiise” ja “Vana roos”.

³⁹ Nagu allpool selgub, on tegemist kirjandusloolase, A. Puškini loominguga hea tundja B. L. Modzalevski toimetusel ilmunud kirjavahetusega, mis leidub ka Alveri-Lepiku memoriaalkogus. Vt. viide 45.

⁴⁰ D. Swift. Pamflety. Moskva, 1955. Leidub Alver-Lepiku memoriaalkogus.

⁴¹ Armilde Schmuul (2. X 1927–6.VIII 1964), Juhan Smuuli noorim õde. Õppis Piiri algkoolis, Kuressaare keskkoolis, seejärel Juhani majanduslikul toel ja ärgitusel Tartu ülikoolis kirjandust. Töötas “Vanemuises” kirjandusala juhatajana. Suri noorelt. Hüüdnime Miilu sai ta juba lapsena kodus Koguva Toomal, Juhan kutsus teda selle nimega elu lõpuni (Asta Schmuuli teated Kadri Tüüri vahendusel).

⁴² Teuvo Pakkala näidend “Parvepoisid”.

– Siis koputas kirjakandja. Kirjastusest tähitud kiri. “Eesti luuleantoloogia” korrektuur (7 luuletust). Lugesime need K-ga läbi, parandasime joovikud joovikateks ja viisime õhtul postkontorisse.

– Tõlkisime jälle “pärasid”.

15. nov. (teisip.) Aug. Sang Tallinnast, jälle Heine tõlgete pärast. Ütles, Anton Vaarandi palunud teatada, Oneginiga olevat asjad joones (“Loomingu”). – Helistas Šmuuli õde, tuleb neljap. – Vajus sisse “hull” Mürsepp.

16. nov. (kolmap.) E. I. August Sang, lubasin kuni 9. dets-ni pisut Heinet vaadata. Õhtul K., hani kaasas.

17. nov. (neljap.) E. I. Pühastest nõia tütar Alviine oma õetütrega. – 1/3 tuli Miilu Šmuul, tõi eestikeelse “Parvepoisid”. Lubasin lõplikult vastata esmaspäeval.

18. nov. (reede). K. 55.-a. sünnipäev. – Plõunase postiga “Loomingu” toimetajalt I. Sikemäelt kiri: vabandused, andekspalumised, soovid ja soovitusel, et kirjastusega “Onegini” lepingu sõlmiks. Riikliku Kirjastuse seltsimehed olevat temaga minule saadetud kirja pärast pahandanud. – 1. ptk. tõlge ilmuvat 1956. a. esimeses kvartalis. – – – Õhtul tuli K. Sõime sünnipäeva-hane ja kapsaid.

19. nov. (laup.) Tõlkisin Heine “Alte Rose”. Õhtul K. Vaatasime pisut “Parvepoisse”.

20. nov. (pühap.) K. tuli kell 3, käisime jalutamas, õhtul koostasime kirja Eesti Riiklikule Kirjastusele.

21. nov. (esmasp.) Kirjutasin F. Kaubale eilse kirja ümber ja viisin postile, saatsin tähitult. – Jätsin sedeli uksele, sest kell 4 pidi tulema Šmuuli õde. Saime linnas kokku ja läksime “Vernerisse”.

Tallinn, Eesti Riiklik Kirjastus, Pärnu mnt. 10

Sm. F. Kauba.

Tähitud

Lgp.

sm. F. Kauba.

Siinjuures saadan tagasi Eesti Riikliku Kirjastuse lepingu nr. 1-90-55 (3 eks.), millele ma esitatud kujul alla kirjutada ei saa. Kõnesolevas kirjastuslepingus ei ole arvestatud neid minu soove, mis ma enne lepingu koostamist Teile suusõnal esitasin. Nimelt soovisin siis ja sooviksin ka nüüd lepingut ainult “Jevgeni Onegini” esimese peatüki kohta, mille käsikirja ma k. a. 5. septembril Teie kaudu kirjastusele saatsin.

Ka honorari asjus jään oma endise soovi juurde, et lepingus oleks punkt tehtud töö (antud juhul I. ptk.) eest makstava tasu (mitte avansi!) kohta – ametlikult ettenähtud protsentide ulatuses. Ainult säärase lepingu sõlmimise korral oleks mul võimalik “Jevg. Onegini” II ptk. tõlkimise juurde asuda. Selles mõttes ootangi Eesti Riiklikult Kirjastuselt lõplikku vastust või lepingut kuni k. a. 1. detsembrini.

Lugupidamisega

B. Alver

20. nov. 1955.

Tartus

Pargi 2-3.

“Loomingu” toimetuselt sain 18. skp. kirja, kus teatatakse, et “Onegini” I ptk. ilmuvat Loomingu 1956. a. esimeses kvartalis.⁴³

⁴³ A. Puškini “Jevgeni Onegini” I ptk. ilmus ajakirja Looming 1956. a. veebruarinumbris.

21. nov. (esmasp. järg) Õhtul Tooni ja Bimbo suure haukumisega: kaugekõne Viljandist! Läksin üles, Sang rääkis Pärnust. Jututasime Heine asjus, ütlesin, et tõlkisin “Vana roosi” – ja sellega punkt. Tema käis kangesti peale, et midagi veel tõlgiksin... Juba pikemat aega pole mul ööseti enam und, valvan hommikuni ja loen Modzalevski kommentaare Puškini kirjadele.

22. nov. (teisip.) Hommikul kastas K. kiri: puud tulevat neljap. või reedel, nii et mul vist pole vaja neid putkast kärumehega tooma minna. – Kütsin ahju, panin hanekapsad hauduma. Õhtu eel tuli Erni Hiir, rääkis midagi segast korteri asjus, mida mulle tahetavat muretseda. Tänasin ja palusin ses asjas mitte vaeva näha. – – – Kastis L. Lentsi õnnesoovikiri ja P. Rummolt minu lühike eluloomustand (luuleantoloogia jaoks). – – – Pärast kella kuut tuli K., roosad nelgid ja villased sõrmkindad kaasas. – – –

23. nov. (kolmap.) Und ei tulnud jällegi, täiesti magamata. Kell 10 h. tuli Tooni omaküpsetatud koogi ja punaste krüsanteemidega. Kandis minu keelust hoolimata kaks sületäit riidepuid pesukööki, et ma toa soojaks kütaksin. Õhtul tuli K., söime-jõime ja ütles enne äraminekut, et varsti hakkame “isamehi” otsima.

24. nov. (neljap.) Jälle täiesti magamata. Viisin Rummole oma biogr. andmed postile, vahtisin Jaani kiriku uusi skulptuure, jalutasin ja astusin sisse Vallakute poole, kes olid mõlemad siruli maas ja haiged. Tagasi tulles kohtasin Erni Hiirt, kes miskipärast minu majanumbrit küsis.

25. nov. (reede) Unetus jätkub. – Õhtul K. teatas, et puud tulevad pühap.

27. nov. (pühap.) Toodi autoga 3½ r.mtr. kuivi kasepuid – 80 rbl. meeter. Puude võlg 280 rbl. <Makstud 1. I. 56.> K. kandis ja ladus kõik puud üksinda pesukööki. Siis läks õhtul koju, et omagi puid varju alla viia – 2½ meetrit. Aidata ei lubanud – – – – –

28. nov. (esmasp.) Unetuse periood kestab. Väljas külm talveilm, lumi.

29. nov. (teisip.) Toas oli vingu, hakkas väga paha. Õhtul I. Hansing⁴⁴, istus tükk aega ja lobises. Loen kõiksugu materjale Puškini kohta (kirjad Модзалевский kommentaaridega, Цявловский Летопись⁴⁵ jne.)

30. (kolmap.) K. tõi Puškini muuseumi “Летопись”, lugesime punase arhaluki, Mazeri portree, P. V. Naštšokini jm. kohta huvitavaid asju.

Detsember 1955

1. (neljap.) P. I. tuli kirjastuselt tähitud kiri, kus oli 3 lepingut: 1) “Onegini” 1. peatüki, 2) terve “Onegini” ja 3) “Luuleantoloogia II”-s ilmuvate värsside kohta. – Olin ju teatanud, et soovin lepingut ainult 1. ptki kohta. – Helistasin ähmiga K-le. Tema tuli pärast kella 6, vaatas lepingud üle ja ütles: kirjuta alla 1. ptki ja antoloogia lepingule ja saada tagasi. Leping terve Onegini kohta las jääb aga esialgu siia... – K. jättis (laenuks) 500 rbl. //Makstud 1. I. 56.//

2. dets. (reede) Jälle ei saanud magada. Viisin postile kirja koos kahe allakirjutatud lepinguga (1. ptk. Oneg. ja “Antol.”) ja saatsin tähitult kirjastusele.

P. I. koputas aknale “hull”. Ma ei teinud ust lahti, ütlesin läbi ukse, et mul on väga palju tööd ja palun mind mitte enam külastada. “Teie mängite minuga pimesikku,” ütles “Hull” ja küsis, kunas mul rohkem aega on. “Võib-olla kevade poole,” vastasin mina. (Oleksin aga pidanud ütleva, et tema jaoks mitte kunagi!) Eelmisest külaskäigust saadik on mulle selge, et igasugusest kaastundmusest pean hoiduma. Paraku.

⁴⁴ Ida Hansing (s. 1895) nimetab B. Alverit oma noorusea sõbraks ja kaaslaseks; koos on oldud Kuramaal Mooritsal (EKLA, f. 315, m. 11:9).

⁴⁵ Puškin. Pis'ma. T 1–3. Pod redakcijei s primečanijami B. L. Modzalevskogo. Gosudarstvennoe izdatel'stvo, Moskva–Leningrad, 1926–1935; M. A. Cjavlovskij. Letopis' žizni i tvorčestva A. S. Puškina. T. 1. Moskva, 1951.

Õhtul tuli K. ütleva, et kinopileteid ei saanud.

6. dets. (teisip.) Saatsin Sangale ära kaks Heine tõlget – “Die alte Rose” ja “Die ungetreue Luise”. – Kiri Helmi Kõllilt Tallinnast (Lai 11–4). Kutsub mind vanaaasta õhtuks Tallinnasse enda poole külla (31. dets. kuni 10. jaanuarini).

Tähitult

2. XII 55

postile

Tallinn, Pärnu mnt. 10

Eesti Riiklik Kirjastus

Ilukirjanduse Toimetus

Eesti Riikliku Kirjastuse Ilukirjanduse Toimetus

Saadan Teile siinjuures allakirjutatult tagasi kirjastuslepingud nr. I-90-55 ja I-118-55 (kumbki kahes eksemplaris).

Lepingutes ettenähtud honorari palun üle kanda lasta Tartu linna Töö-Hoiukassasse nr. 6733 minu jooksvale arvele nr. 2501.

Ülekandmisest palun mulle teatada Tartu, Pargi 2-3.

E. Talviken.

Tartus, 1. XII 55.

6. dets.

postile

Sm. August Sang

Aia t. 15

Pärnu.

Kallis Sang,

siin siis on kaks väga paha naisterahvast – “Die alte Rose” ja “Die ungetreue Luise”. Tee nendega mis sa tahad.

Tartus müttab täna lund sadada. Minu tuba on soe, kohvi hakkab keema – tule jooma!

Tervitades Betti

6. XII. 55.

13. (teisip.) Med-õde käis dr. Sillari juurde kutsumas.

15. (neljap.) Pakane kestab ja unetus kestab. Käis Elfi Tuksam, kes elab nüüd Luual kooliõp. Kiviste juures ja tõi mulle omakootud valged villased kindad.

Kirjutasin Helmi Kõllile (Tallinn, Lai 11–3), et vanasõna järgi ei kutsuta vaest varrulle ega puujalga pulma, aga tema kutsub minusuguse puujala uutaastat vastu võtma. Soovitasin ettenähtud korras nuumhärjad tappa ja õlled teha, sest mind oodata ei maksa, kuna endist viisi virelen ja nüüd ka unetusega maadlen. Lubasin vana-aasta õhtul nende kõigi terviseks klaasikese juua ja soovisin head uut aastat.

17. (laup.) Pakane. Unetus. E. l. käisin dr. Sillari juures, kes ei leidnud midagi. – Õhtuse postiga kiri

Tallinnast Riikl. Kirjastuse Iluk. toimetajalt Vl. Beekmannilt. Lubatakse mulle lähematel päevadel honorar (60% Oneg. I ptk. ja Luuleantol. II värsside eest) ära saata ja palutakse Onegini teine leping (II ptk. kuni lõpuni) allakirjutatult tagasi saata.

18. (pühap.) K. sõitis öösel vastu esmaspäeva Tallinna.

19. (esmasp.) Viisin posti peale tähitud kirja Riikl. Kirjastusele.

Tähitud

Tallinn, Pärnu mnt 10.

Eesti Riiklik Kirjastus

Ilukirjanduse Toimetus

Eesti Riiklik Kirjastuse Ilukirjanduse Toimetusele.

Vastuseks Teie 16. detsembri kirjale oleks mul öelda järgmist.

1) Kui Riikliku Kirjastuse esindaja (sm. F. Kauba) 1953. a. alates "Jevgeni Onegini" tõlkimise asjus korduvalt minu pool käis ja mina pärast pikki kõhklusi viimaks tõlkimisega nõustusin, siis rõhutasin algusest peale, et sõlmin esiotsa lepingud ainult üksikute valminud peatükkide kohta, millega Teie esindaja ka päri oli. See minu tingimus võib ehk aja jooksul muutuda, kuid esialgu on mulle säärane moodus paratamatult tarvilik.

2) K. a. 5. septembril saatsin kirjastusele koos Onegini 1. ptk. tõlkega kirja, kus muuseas kordasin oma soovi – sõlmida leping valminud esimese peatüki kohta. – 28. oktoobril esitati mulle aga kirjastuse poolt hoopis teisekujuline leping ühes mingi (suusõnalise) avansi pakkumisega, millest ma keeldusin ja 20. novembril kirjastusele vastasin, et soovin lepingut siiski ainult esimese peatüki kohta. Mäletatavasti palusingi just selles mõttes kirjastuse lõplikku vastust või 1. ptk. lepingut kuni k. a. 1. detsembrini.

3) 1. detsembril sain siis lõpuks lepingu 1. ptk. kohta, mille ma kirjastusele kohe allakirjutatult tagastasin. Siinjuures saadan Teie soovi kohaselt tagasi ka lepingu nr. I-129-55 (3 eks.). Põhjus, miks ma sellele alla ei ole kirjutanud, peaks selguma eelpoolöeldust.

Loodetavasti jõuab kirjastuse raamatupidamine lubatud honorari tõesti lähematel päevadel välja saata. See võimaldaks mul enam-vähem rahulikult Onegini II ptk. juures edasi töötada, mille tõlke loodan kirjastusele esitada 5. septembril 1956. a. Kas leping II peatüki kohta sõlmitakse minuga enne või pärast käsikirja esitamist, see küsimus jäägu ERK Ilukirjanduse Toimetuse otsustada.

Lugupidamisega

B. Alver.

18. XII 1955

Tartus, Pargi 2–3.

21. dets. (kolmap.) Unetus kestab. K. Tallinnast tagasi. Tuglased saatsid mulle karbiga pastillaad. Lugesin Candide'i⁴⁶.

24. dets. (laup.) Õhtu eel dr. ja Elsa Kõrge veinipudeli ja piparkookidega. Jõime kohvi. – K. ja maavärisemine.

25. dets. (pühap.) K. muidugi ei tulnud. – Õhtul oli kirjastust puruks pekstud.

⁴⁶ Voltaire'i "Candide, ehk, Optimism" ilmus eesti keeles A. Saareste tõlkes 1928. a. Alveri-Lepiku memoriaalkogus leidub "Kandide oder Die beste Welt" (München, 1920) Paul Klee sullejoonistustega, teised Voltaire'i väljaanded pärinevad hilisemast ajast.

26. dets. Loen Brandese Voltaire'i⁴⁷ (II korda). E. l. tuli skulptor Karu, kes eile Moskvast tagasi jõudis. Tõi mulle suhkrut ja kohvi. – P. l. jalutades pidin Lille tn-l hobuse alla jääma. – Kell 6 tuli madam Karu uuesti, tõi mulle ilusa linnumaja (lindude söötmiseks). Jõime kohvi. Siis tuli Anvelt, maksis mulle võlga 50 rbl. (jääb saada 150.) – Kiri kelleltki “palja peaga Jürilt”. – Unetuse periood kestab. – See paljaspea-Jüri on Šumakov⁴⁸.

27. dets. (teisip.) Ahastav kiri Liisi Tammelt. Õhtul tuli K., lõhkus puid.

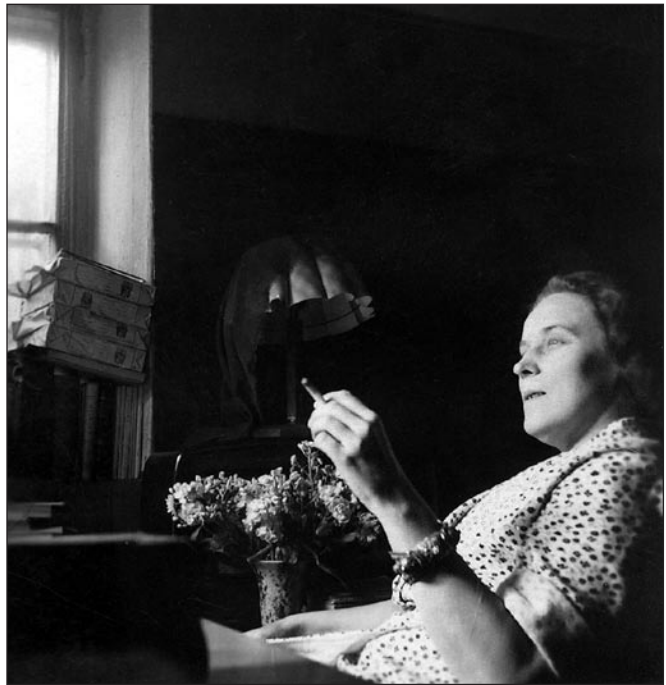
28. XII vastasin Liisi Tammele.

29. dets. (neljap.) Kella 6 paiku Leo Anvelt, maksis ülejäänud võla ära. – Varsti tuli K., tõi mulle alpikannikesi ja ütles, et läheme uue aasta alguses asju ajama. Kitzbergi 100. a. sünnipäev, K. käis eile, s. o. 28. XII surnuaial pärga panemas ja ütles oma sõnad.

30. dets. (reede) Käisin pangas, kirjastusest oli ülekanne kohale jõudnud 4591 rbl. 12 k. Võtsin välja 2500. – Keetsin kõrvitsasalatit, praadisid ahjus kana, kraamisid. Õhtul käisin linnas ringi, ostsin pudeli portveini, kodus tegin sauna.

31. dets. (laup.) Õhtul K-ga jalutamas. Võtsime veiniga uutaastat vastu.

(järgneb)

Betti Alver 20. VII 1951 oma elukohas Tartus Pargi t. 2-3. Foto: M. Lepik

⁴⁷ G. Brandes. Voltaire und sein Jahrhundert. Bd.1–2. Übersetzt v. E. Stein und E. R. Eckert. Reiss, Berlin, 1923. Leidub Alveri-Lepiku memoriaalkogus.

⁴⁸ Vene luuletaja ja tõlkija Jüri Šumakov (18. IX 1914–24. XII 1997) oli aastatel 1952–1956 sundasumisel Jaroslavlis. Käsipostiga B. Alverini jõudnud kiri on säilinud (EKLA, f. 315, m. 28:19).